

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Adéla Řezáčová

Trest vyhoštění na dobu neurčitou

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Heranová, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. 12. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 142 124 znaků včetně mezer.

Adéla Řezáčová

V Praze dne 27. 12. 2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování JUDr. Simoně Heranové, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce a za cenné připomínky k ní.

Dále bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za podporu po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Trest vyhoštění na dobu neurčitou v českém právním řádu.....	3
1.1. Vývoj trestu vyhoštění.....	5
1.2. Vyhoštění v systému trestů.....	7
1.3. Účel trestu.....	8
1.4. Trest vyhoštění na dobu neurčitou z hlediska základních zásad trestání	9
1.5. Trest vyhoštění na dobu neurčitou z lidskoprávního hlediska	10
2. Ukládání trestu	13
2.1. Obecná pravidla pro ukládání trestů	14
2.2. Podmínky uložení trestu vyhoštění.....	16
2.3. Překážky uložení trestu vyhoštění	18
2.3.1. Nezjištění státní příslušnosti pachatele	18
2.3.2. Poskytnutí azylu	19
2.3.3. Nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života pachatele	20
2.3.4. Nebezpečí pronásledování nebo vystavení mučení či jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení anebo trestu	22
2.3.5. Občanství EU	23
2.4. Kritéria Evropského soudu pro lidská práva	26
2.5. Kritéria Ústavního soudu.....	28
2.6. Ukládání trestu samostatně a vedle jiného trestu.....	28
2.7. Ukládání trestu trestním příkazem.....	32
3. Výkon trestu.....	34
3.1. Činnost soudu po právní moci rozsudku	34
3.2. Odložení výkonu trestu vyhoštění	35
3.3. Vyhošťovací vazba	37
3.4. Vyhoštění cizince omezeného na svobodě	39
3.5. Důsledky a citelnost trestu.....	41
3.6. Nerespektování trestu	43
3.7. Přerušování výkonu trestu	45
4. Upuštění od výkonu trestu a zahlazení odsouzení	46
4.1. Upuštění od výkonu trestu	46
4.1.1. Judikatura Ústavního soudu	47
4.1.2. Upuštění od výkonu trestu v praxi	49
4.2. Prominutí a promlčení výkonu trestu	51
4.3. Zahlazení odsouzení	52

Závěr.....	54
Seznam zkratek	57
Seznam použitých zdrojů	59
Seznam příloh.....	66
Příloha č. 1.....	67
Příloha č. 2.....	68

Úvod

Trest vyhoštění na dobu neurčitou je obecnými soudy každoročně uložen několika desítkám cizinců, kteří na území České republiky spáchali trestný čin. Přestože se jedná o trest, u něhož trestní zákoník připouští, aby byl pachatelem vykonáván po zbytek jeho života, právní věda se mu věnuje pouze okrajově. Neplatí to jen pro Českou republiku, s přihlédnutím k rozdílnosti jednotlivých právních úprav není ani v EU časově neomezenému trestu vyhoštění věnována přílišná pozornost. V širším kontextu přitom téma souvisí s naopak velmi diskutovaným tématem kriminality cizinců nebo fenoménem *crimmigration*¹. Analýza trestu vyhoštění na dobu neurčitou je předpokladem hlubšího poznání také v těchto oblastech. I vzhledem k tomu, jak se právní základ trestního vyhoštění postupně vyvíjel a doposud procházel dílčími novelizacemi, a s ohledem na recentní posun judikatury Ústavního soudu k možnosti ukončit výkon trestu se jedná o téma aktuální.

Cílem této práce je poskytnutí uceleného pohledu na trest vyhoštění na dobu neurčitou v současné právní úpravě, dále zjištění, jak se trest v České republice ukládá, a konečně posouzení, zda lze výkon tohoto časově neomezeného trestu ukončit a odsouzení zahladit. Za účelem dosažení vytyčeného cíle využiji zejména doktrinální analytické a empirické kvantitativní metody.

Práce bude systematicky rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole představím trest v obecné rovině, a proto se zde budu zabývat nejprve jeho historickým vývojem, a dále především zakotvením trestu v systému trestů, jeho účelem, ale také vlivem základních zásad trestání či otázky lidských práv v kontextu trestu vyhoštění. V této kapitole nebude chybět ani stručná komparace se zahraniční právní úpravou. Jejím účelem bude ilustrovat, nakolik se přístupy k vyhoštění v důsledku páchaní kriminality cizincem mohou ve vybraných státech EU lišit.

V druhé kapitole se již budu věnovat samotné problematice ukládání tohoto trestu. Zejména si v ní kladu za cíl představit zákonné podmínky a překážky uložení trestu, ale i kritéria pro ukládání trestu vyplývající z judikatury. Samostatně se chci zabývat možností uložení trestu vyhoštění občanům EU s ohledem na znění pobytové směrnice. To vše s důrazem na faktickou četnost ukládání trestu obecnými soudy zpravidla v posledních pěti letech včetně zjištění kolikrát, za jakou trestnou činnost, pachatelům jaké státní příslušnosti a jak byl trest uložen, kdy tato zjištění budou založena na informacích získaných prostřednictvím sběru dat od příslušných subjektů.

¹ Pojem byl poprvé použit prof. Stumpf v roce 2006 ve Spojených státech amerických, přičemž měl zejména upozornit na sblížení trestního a cizineckého práva. V současné době pod něj lze zahrnout problematiku propojení trestního a cizineckého práva v různých oblastech včetně vyhoštění v důsledku spáchání trestného činu.

Ve třetí kapitole se zaměřím na výkon trestu. Vedle rozboru průběhu výkonu trestu ve světle dříve učiněných zjištění se zde budu zvláště věnovat také institutu vyhošovací vazby a důsledkům uložení trestu pro odsouzené. V dílčí podkapitole se chci zabývat mimo jiné citelností trestu a odlišnými názory na ni. Zmíním také možnost odložení či přerušování výkonu trestu.

Ve čtvrté kapitole se budu věnovat upuštění od výkonu trestu, jakožto předpokladu pro jeho zahlazení, se zaměřením na recentní judikaturu Ústavního soudu a její vliv na rozhodování obecných soudů. Za účelem zjištění, nakolik se změna judikatury Ústavního soudu mohla dotknout možnosti odsouzených dosáhnout upuštění od výkonu trestu, využiji informace poskytnuté obecnými soudy. Tuto kapitolu uzavřu pojednáním o dalších předpokladech zahlazení odsouzení a posouzením faktické možnosti trest vyhoštění na dobu neurčitou zahladit.

1. Trest vyhoštění na dobu neurčitou v českém právním řádu

Trest vyhoštění je jediným trestem zakotveným v trestním zákoníku, který nemůže být uložen občanu České republiky, a to ani za předpokladu, že by měl také cizí státní občanství.² Výrazné specifikum tohoto trestu tedy spočívá v omezeném okruhu pachatelů, kterým může být uložen. Komentářová literatura pojem vyhoštění definuje jako: „*odnětí práva cizince k dalšímu pobytu na území České republiky (pokud takové právo měl) a jeho fyzické přemístění na území jiného státu nebo předání cizince příslušným orgánům jiného státu za tímto účelem*“.³ Vyhoštění se na rozdíl od trestu zákazu pobytu pokaždé vztahuje na celé území České republiky. Právní úprava rozlišuje dvě podoby trestu vyhoštění: trest vyhoštění na dobu určitou ve výměře od jednoho roku do deseti let a jeho časově neomezenou alternativu, kterou se zabývá tato práce. Vyjma specifického okruhu pachatelů je zvláštností tohoto trestu také neomezenost jeho trvání, kterou trestní zákoník mimoto umožňuje pouze u výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí.

S ohledem na výše uvedenou definici vyhoštění lze dojít k závěru, že trest nemůže být uložen právnické osobě. Vylučuje to jeho povaha i zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.⁴ Pokud jde o fyzické osoby, je vzhledem k úpravě trestní odpovědnosti v České republice nutné rozlišovat dospělé osoby a mladistvé. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje za provinění mladistvému uložit trestní opatření vyhoštění, ale omezuje v takovém případě jeho výměru na jeden až pět roků.⁵ Tím se okruh pachatelů, kterým může být uložen trest vyhoštění na dobu neurčitou, zužuje na dospělé fyzické osoby cizí státní příslušnosti.

Okruh trestných činů, za jejichž spáchání lze trest uložit, naopak nijak omezen není. Trest vyhoštění na dobu neurčitou může být uložen za jakýkoliv trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákoníku. Jak blíže rozebírám v kap. 2.2., jeho uložení je vázáno na splnění podmínek ustanovení § 80 trestního zákoníku a z toho důvodu bude u některých trestných činů nižší závažnosti prakticky vyloučeno. Trestní zákoník však ponechává možnost trest uložit kdykoliv, s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu. Ve srovnání se zmíněným trestem zákazu pobytu, který lze uložit pouze za úmyslné trestné činy,⁶ tak je trestem široce použitelným.

² Ustanovení čl. 14 odst. 4 a 5 Listiny ve spojení s § 80 trestního zákoníku.

³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1300.

⁴ Ustanovení § 15 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim *a contrario*.

⁵ Ustanovení § 24 odst. 1 písm. g) ve spojení s § 26 odst. 5 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

⁶ Ustanovení § 75 trestního zákoníku.

Přestože tato práce pojednává o trestním vyhoštění, které spočívá v uložení trestu soudem v trestním řízení, právní řád vedle něj upravuje také vyhoštění správní. Správní vyhoštění se realizuje v důsledku rozhodnutí Policie České republiky podle zákona o pobytu cizinců a je preventivním opatřením bez trestního charakteru.⁷ S přihlédnutím k tématu této práce je zásadním rozdílem mezi oběma typy vyhoštění nemožnost správně vyhostit cizince na dobu neurčitou, ale maximálně na deset let.⁸ K obdobnému rozlišování mezi správním a trestním vyhoštěním přitom nepřístupuje mezinárodní ani evropské právo.⁹ To však umožňuje jejich použití na odlišné úpravy vyhoštění v různých státech.

Příkladem uvedu tři členské státy EU. Nejprve zmíním právní úpravu Slovenska, která vyjma odchylky v maximální výměře trestu téměř odpovídá té české. Slovenský trestní zákoník řadí trest vyhoštění mezi druhy trestů, přičemž jej umožňuje uložit až na patnáct let.¹⁰ Rozdílně upravuje vyhoštění Švédsko. Švédský trestní zákoník zohledňuje, že cizinec může být vedle uloženého trestu vyhoštěn, v rámci tzv. „zvláštního právního následku trestného činu“.¹¹ Vyhoštění nepovažuje za trest, ale následek, se kterým soud počítá a přihlíží k němu při stanovení výše a druhu trestu v trestním řízení. Přestože jej nařizuje soud, postupuje se podle švédského cizineckého zákona, který stanoví bližší podmínky vyhoštění, včetně možnosti jeho nařízení na dobu neurčitou.¹² Třetí přístup k vyhoštění zaujímá Německo. Pokud je proti cizinci zahájeno trestní stíhání, orgány v něm činné jsou podle německého cizineckého zákona povinny tuto skutečnost oznámit příslušnému cizineckému orgánu.¹³ Vyhoštění totiž dle německého trestního zákoníku není trestem a rozhodnutí o něm je tak ponecháno cizineckým úřadům. Německý cizinecký zákon přináší podrobný výčet, za jakých okolností je dán zájem na vyhoštění cizince, včetně konkretizace spáchaných trestných činů nebo v trestním řízení uložených trestů. Na základě

⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 7. 2005, sp. zn. 5 Azs 94/2005-52.

⁸ Ustanovení § 119 odst. 1 zákona o pobytu cizinců.

⁹ Srov. MASLOWSKI, S. The Expulsion of European Union Citizens from the Host Member State: Legal Grounds and Practice. *Central and Eastern European Migration Review*. 2015, roč. 4, č. 2, s. 80.

¹⁰ Ustanovení § 65 odst. 4 slovenského trestního zákona.

¹¹ Ustanovení § 8 kapitoly 1. švédského trestního zákona.

¹² Ustanovení kapitoly 8. švédského cizineckého zákona. Srov. WESTFELT, L. Expulsion on Account of Criminal Offences: Swedish District Court Practice 1973–2008. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*. Routledge, 2012, roč. 13, č. 1, s. 22-43.

¹³ Ustanovení § 87 odst. 4 německého zákona o pobytu cizinců.

jeho existence vydá cizinecký úřad příkaz k vyhoštění a zákaz vstupu a pobytu, který může být za splnění dalších podmínek uložen i na dobu neurčitou.¹⁴

Výše zmíněné ilustruje, že i v rámci EU se lze setkat s odlišnými přístupy k řešení kriminality cizinců jejich vyhoštěním. Přestože státy tradičně vyhoštění cizince v důsledku spáchání trestného činu umožňují, uložení trestu soudem v trestním řízení nemusí být jediným k tomu směřujícím prostředkem. Duplicita správního a trestního vyhoštění a zahrnutí vyhoštění mezi sankce trestního práva proto může v porovnání se zahraničními právními řády také představovat specifikum české právní úpravy trestu vyhoštění. Tím spíše, když umožňuje uložení trestu na dobu neurčitou.

1.1. Vývoj trestu vyhoštění

Vyčleňování jedinců ze společnosti z důvodu porušení všeobecně přijímaných pravidel má své kořeny již v pravěku.¹⁵ Historicky bylo vyhánění osob z území realizováno mnoha způsoby za dosažením rozdílných cílů, které se v různých obdobích proměňovaly v závislosti na vývoji státního uspořádání a vzniku snah státu kontrolovat své území a později také obyvatelstvo.¹⁶ Byť tato práce pojednává o vyhoštění jako sankci za porušení norem trestního práva, i v tomto smyslu byl její vývoj ovlivněn právem mezinárodním. Vzhledem ke vzniku konceptu suverenity států a ke změnám v pojetí občanství bylo v moderním státě znemožněno vyhánět jeho vlastní občany.¹⁷ Současné pojetí vyhoštění se právě se zřetelem na mezinárodní záruky a prosazování lidskoprávních norem¹⁸ vztahuje výlučně na cizince.

S ohledem na vývoj na českém území ve 20. století je na tomto místě vhodné uvést již zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 ř. z., jež za spáchání zločinu umožňoval cizincům

¹⁴ Ustanovení § 11, 54 a 58a německého zákona o pobytu cizinců.

¹⁵ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 182.

¹⁶ CORNELISSE, G. *Immigration Detention and Human Rights: Rethinking Territorial Sovereignty*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2010, s. 234.

¹⁷ GIBNEY, M. J. Banishment and the pre-history of legitimate expulsion power. *Citizenship Studies*. Routledge, 2020, roč. 24, č. 3, s. 277-300.

¹⁸ Srov. ustanovení čl. 9 Všeobecné deklarace lidských práv a čl. 13 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech publ. pod č. 120/1976 Sb.

uložit doživotní trest vypovězení ze země jako trest vedlejší.^{19,20} Pro případ spáchání přečinu cizincem zákon upravoval trest vyhoštění, který se ukládal samostatně na určitý čas nebo podle povahy trestného činu a okolností na neurčito.²¹ V období první republiky bylo vypovězení možné uložit také podle zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, a to cizincům odsouzeným za zločin podle příslušného zákona na dobu nejméně jednoho roku, v ostatních případech při ohrožení bezpečnosti státu, veřejné bezpečnosti nebo veřejného pořádku. Možnost vypovězení cizince později převzal zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky.²²

Trest vyhoštění byl obsažen jako vedlejší trest rovněž v trestním zákoně č. 86/1950 Sb.²³ Podle příslušné úpravy mohl být doživotně uložen cizinci, vyžadovala-li to bezpečnost lidí nebo majetku anebo jiný obecný zájem. Podle trestního zákona č. 140/1961 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1997 mohl být doživotní trest vyhoštění uložen i samostatně, avšak opět pouze osobě, která není československým občanem či později občanem České republiky²⁴ a za totožné podmínky ochrany bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu.²⁵

Pro dnešní koncepci trestu byla zásadní novela trestního zákona č. 140/1961 Sb. provedená zákonem č. 253/1997 Sb. s účinností od 1. 1. 1998, kterou došlo k zavedení možnosti uložit trest vyhoštění taktéž na dobu určitou. Novela zároveň vymezila podmínky uložení tohoto trestu, čímž významně podpořila individualizaci jeho ukládání, a dále zakotvila okolnosti vylučující uložení trestu vyhoštění. Tyto změny odrážela také novela trestního řádu provedená zákonem č. 150/1997 Sb. s účinností od 1. 10. 1997, která přinesla konkrétní úpravu výkonu trestu vyhoštění, jež do té doby postrádala jasná pravidla. Novelizací však nijak nebyla řešena otázka zahlázení trestu vyhoštění. Již v té době přitom někteří autoři upozorňovali na to, že časem může dojít k potřebě výslovné právní úpravy zahlázení odsouzení k trestu vyhoštění a kritizovali

¹⁹ Ustanovení § 25 ve spojení s § 12 a § 19 písm. f) zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích v posledním platném znění.

²⁰ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. Praha: Nakladatelství Novatrix, 2009, s. 151.

²¹ Ustanovení § 240 písm. h) ve spojení s § 249 zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích v posledním platném znění.

²² Ustanovení § 55 zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky v posledním platném znění.

²³ Ustanovení § 18 odst. 2 písm. h) ve spojení s § 52 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon v posledním platném znění.

²⁴ Ve znění od 1. 1. 1994 trest nemohl být v souladu s Úmluvou o právním postavení uprchlíků publ. pod č. 208/1993 Sb. uložen ani osobám, kterým bylo přiznáno postavení uprchlíka.

²⁵ Ustanovení § 28 ve spojení s § 57 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění do 31. 12. 1997.

faktickou nezahladitelnost trestu vyhoštění jako jediného z trestů zakotvených v trestním zákoně.²⁶ S ohledem na to, že se koncepce trestu osvědčila, ji nicméně k 1. 1. 2010 bez zásadních změn převzal trestní zákoník.²⁷

1.2. Vyhoštění v systému trestů

V souladu se zásadou *nulla poena sine lege* zaručenou ustanovením čl. 39 Listiny je součástí trestního zákoníku taxativní výčet trestů, které lze za spáchání trestného činu uložit. Trest vyhoštění je do tohoto výčtu zařazen jako poslední. Přitom platí, že pachateli lze uložit kterýkoliv druh trestu, pokud jsou pro to splněny zákonné podmínky.

Trest vyhoštění je trestem obecným, tedy může být uložen za jakýkoliv trestný čin podle zvláštní části trestního zákoníku, a to i když za trestný čin takový druh trestu není stanoven. Lze jej uložit samostatně i vedle jiného trestu, s výjimkou souběžného uložení s trestem zákazu pobytu.²⁸ Přestože by na základě zmíněného mohl být trest považován za trest hlavní, odborná literatura jej zpravidla vnímá jako trest vedlejší, a to s ohledem na četnost jeho samostatného ukládání.²⁹ Zároveň lze trest vyhoštění označit za trest alternativní, jelikož není spojen s nepodmíněným odnětím svobody. V této souvislosti je ale nutné poznamenat, že jakkoliv je výhodou alternativních trestů absence některých negativních stránek trestu odnětí svobody, jako je izolace odsouzeného nebo negativní dopad na okolí odsouzeného,³⁰ tyto může odsouzený k trestu vyhoštění pociťovat. Domnívám se, že vzhledem k postupu při výkonu trestu popsaném zejména v kap. 3.4. pro trest vyhoštění neplatí nutně ani nižší nákladnost trestu a z jeho povahy rovněž neplyne jednodušší znovuzачlenění pachatele do společnosti, neboť podstatou trestu je pachatelovo úplné vyloučení ze společnosti v České republice. Tyto úvahy ilustrují, nakolik je trest vyhoštění specifický.

K dalším charakteristikám trestu vyhoštění lze přesto bez pochybností uvést, že se jedná o trest postihující svobodu a trest relativně určitý. Trest vyhoštění je v poslední řadě trestem

²⁶ KRATOCHVÍL, V. Koncepce rekodifikace trestního práva hmotného České republiky a novelizace obecné části trestního zákona. *Právní rozhledy*. 1998, roč. 6, č. 1, s. 8-11.

²⁷ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku.

²⁸ Ustanovení § 53 trestního zákoníku.

²⁹ DRÁPAL, J. Za reformu systému trestů: Citelnost trestů, jejich ekvivalence a nekonceptnost současného systému. *Státní zastupitelství*. 2022, roč. 20, č. 3, s. 22-38. KALVODOVÁ, V. K zahlazení trestu vyhoštění. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2020*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 10.

³⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019, s. 405.

zákazovým, neboť spočívá v zákazu pohybu a pobytu na území České republiky. Na rozdíl od dalších zákazových trestů však trestní zákoník neomezuje horní hranici trestní sazby u trestu vyhoštění deseti lety.³¹

1.3. Účel trestu

Nalezení účelu trestu je předpokladem pro zjištění jeho smyslu a funkcí pro společnost a zároveň jedním z vodítek při ukládání trestu. Účel trestu není v současném trestním zákoníku explicitně vymezen. Podle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku je jeho vymezení ponecháno trestněprávní nauce, byť se účel promítá do zásad trestání a do příslušných ustanovení trestního zákoníku o trestech. I přesto považuji za důležité vymezit v obecné rovině podstatu trestu vyhoštění z důvodu navazující analýzy tohoto trestu a jeho ukládání.

Trestněprávní nauka za účel trestu považuje ochranu společnosti před pachatelem trestného činu, zabránění odsouzenému v páchání trestné činnosti, výchovu odsouzeného k řádnému životu a výchovné působení na zbytek společnosti.³² Uložením trestu vyhoštění má být pachateli primárně zabráněno nebo znesnadněno páchání trestné činnosti na území České republiky, pokud ohrožuje bezpečí lidí nebo majetku nebo jiný obecný zájem.^{33,34} Vzdálením cizince a znemožněním mu fyzicky se vyskytovat na území státu dochází k zabránění jeho dalšího nežádoucího chování na tomto území, čímž je zajištěna ochrana společnosti před jím páchanou trestnou činností. Pokud jde o výchovu pachatele k řádnému životu a skrze to také výchovu zbytku společnosti, domnívám se, že tyto jsou u trestu vyhoštění upozaděny. Výchovné působení na zbytek společnosti sice lze spatřovat ve vztahu k dalším cizincům pobývajícím na území České republiky, výchova pachatele ale u časově neomezeného trestu vyhoštění prakticky nepřipadá v úvahu. To potvrzuje i Ústavní soud, když ve své judikatuře upozorňuje na zvláštní povahu trestu vyhoštění, jež klade důraz na ochranu společnosti oproti nápravě pachatele.³⁵ Ve své podstatě proto trest slouží k dílčímu zábrannému účelu, který lze v důsledku přemístění pachatele mimo území České republiky označit za absolutní.³⁶ Zmíněné se o to intenzivněji projeví u časově neomezeného trestu vyhoštění, kdy je pachateli zabráněno páchat trestnou činnost v České

³¹ Srov. ustanovení § 73, § 74a a § 75 trestního zákoníku.

³² Tamtéž.

³³ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. s. 30.

³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. s. 1300.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. III ÚS 3101/13. K nápravě pachatele blíže v kap. 4.1.1.

³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12.

republiky navždy. Vzhledem k uvedenému je možné trest uložit i v případě, že se pachatel v době vyhlášení rozsudku nenachází na území České republiky, protože znemožněním opětovného vstupu cizince na toto území přesto dochází k naplnění účelu trestu.³⁷

Mezi tresty, které pachateli zabraňují v páchání další trestné činnosti, patří také trest odnětí svobody, jenž má s trestem vyhoštění určité podobnosti, a proto považují za vhodné na tomto místě porovnat účel těchto dvou trestů. Pokud dojde k uložení trestu odnětí svobody nebo trestu vyhoštění, jsou tím podstatně omezeny³⁸ možnosti páchání trestné činnosti odsouzeným na určitém místě. V obou případech jde o velmi efektivní prevenci. Přestože je výkonem trestu odnětí svobody podstatněji omezena osobní svoboda odsouzeného a tím znatelněji vyjádřena míra odsudku pachatele, trest vyhoštění pro odsouzeného představuje výraznou újmu, a to především pokud jde o vyhoštění do třetí země a na dobu neurčitou, jak upozorňuji zejména v kap. 3.5. S ohledem na to lze konstatovat, že u obou trestů je patrná také represe. Zásadní spojitost trestu vyhoštění s trestem odnětí svobody, resp. výjimečným trestem, pak vnímám s ohledem na možnost jejich (relativní) časové neomezenosti. Tím se do popředí obou trestů dostává eliminační prvek trestu, který spočívá v trvalé izolaci osoby od společnosti³⁹ a který represí pachatele zostřuje. Domnívám se, že tento prvek je u trestu vyhoštění na dobu neurčitou velmi zřetelný, když trest doživotně eliminuje nežádoucí osoby z určitého území a společnosti. Přestože má tedy trest vyhoštění na dobu neurčitou výrazně preventivní charakter, projevuje se individuální zabraňující represí postavenou na eliminační teorii. Tím spíše musí soudy při ukládání trestu na dobu neurčitou dbát principu proporcionality a *ultima ratio*, tak, aby trest nebyl ukládán účelově s cílem eliminovat ze společnosti nevyhovující jedince.⁴⁰

1.4. Trest vyhoštění na dobu neurčitou z hlediska základních zásad trestání

Kromě toho, že se do nich promítá účel trestu, jsou zásady trestání významným hlediskem pro ukládání trestů soudy v konkrétních případech. Mezi ty nejdůležitější patří zásada zákonnosti, zásada přiměřenosti, zásada personaly, zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí, zásada

³⁷ Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti měně a trestných činech daňových Trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 8. 7. 1982, č. Tpjf 50/81, č. 29/1982 Sb. rozh. tr.

³⁸ Absolutně zabráněno odsouzenému nebude ani v jednom případě s ohledem na možnosti páchání trestné činnosti ve věznici nebo na (ilegální) návrat odsouzeného do státu, odkud byl vyhoštěn.

³⁹ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 29.

⁴⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12.

humanity, a zásada individualizace trestu.⁴¹ Na tomto místě nebudu detailně rozebírat všechny z nich, ale vzhledem ke specifickým trestu vyhoštění na dobu neurčitou považuji za důležité některé blíže uvést. Jednak je to zásada personality, dle které by trest měl postihnout pachatele, a nikoliv jeho okolí. Domnívám se, že zásada se v praxi projevuje zejména v důsledku znění ustanovení § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku, který neumožňuje vyhoštění pachatele při nepřiměřeném zásahu do jeho soukromého nebo rodinného života, o čemž pojednávám v kap. 2.3.3. Vzhledem k důsledkům trestu vyhoštění by uložení trestu přes tuto překážku mohlo často znatelně postihnout osoby blízké pachateli. Mezi zásady, ke kterým se v této práci nejčastěji vracím, pak patří zásada přiměřenosti a zásada individualizace trestu. Zásada přiměřenosti předně požaduje, aby trest byl proporcionální spáchanému trestnému činu a aby odpovídal subsidiaritě přísnější trestní sankce.⁴² V kontextu trestu vyhoštění na dobu neurčitou to znamená, že trest by měl být ukládán za ty nejzávažnější trestné činy, kde nepostačí jeho uložení na dobu určitou. Zásada individualizace trestu nad rámec zásady přiměřenosti požaduje zohlednění individuálních poměrů pachatele a všech relevantních okolností konkrétního případu,⁴³ kterých je u trestu vyhoštění mnoho, jak ostatně vyplývá z obsahu kap. 2. Právě přiměřenost trestu zdůrazňuje Ústavní soud, když se zřetelem k absenci bližšího vymezení účelu trestu v trestním zákoníku připomíná, že při ukládání trestu nelze upřednostnit výše zmíněný zábranný účel trestu před účelem trestu ve smyslu spravedlivé zásluhy za spáchaný trestný čin.⁴⁴ Zásada přiměřenosti tak významně modifikuje účel, jemuž trest primárně slouží, když požaduje zohlednit, zda si jej pachatel skutečně zaslouží, a tím zabraňuje zostření represe proti cizincům.

1.5. Trest vyhoštění na dobu neurčitou z lidskoprávního hlediska

Uložením trestu vyhoštění dochází k významnému zásahu do svobody pohybu a pobytu zakotvené v ustanovení čl. 14 Listiny a v řadě mezinárodních smluv.⁴⁵ Podle Listiny je svoboda pohybu a pobytu zaručena všem bez ohledu na státní občanství. Právo na svobodný vstup do České republiky, ke kterému se vztahuje také zákaz být nucen toto území opustit, je však garantováno pouze občanům. Vyhoštění tak představuje zvláštní druh opatření, jež se uplatní vůči osobám

⁴¹ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku.

⁴² Ustanovení § 38 odst. 1 a 2 trestního zákoníku.

⁴³ Srov. ustanovení § 38 odst. 1 a 3 trestního zákoníku.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12.

⁴⁵ Svoboda pohybu a pobytu je zakotvená v čl. 13 Všeobecné deklarace lidských práv, v čl. 2 Protokolu č. 4 Úmluvy a v čl. 12 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech publ. pod č. 120/1976 Sb.

nepoživajícím toto právo. K problematice nuceného opuštění České republiky Listina stanoví, že: „cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem“.⁴⁶ Při tvorbě příslušného zákona je zákonodárce kromě formy omezen obsahově, předně principem rovnosti⁴⁷ a dalšími omezeními vyplývajícími z mezinárodních závazků, například ze zákazu vyhoštění uprchlíka.⁴⁸

Lidská práva zakotvená na mezinárodní úrovni a jim odpovídající standardy vnitrostátní trestní soudnictví do určité míry ovlivňují. Proto je nutné zmínit, že uložením trestu vyhoštění může dojít nejen k zásahu do svobody pohybu a pobytu. Může jím být zasaženo také do ustanovení čl. 10 odst. 2 ve spojení s čl. 32 Listiny a ustanovení čl. 8 Úmluvy zakotvujících právo na rodinný a soukromý život. Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře opakovaně konstatuje, že existují okolnosti, ve kterých vyhoštění vyvolá porušení ustanovení čl. 8 Úmluvy a s ohledem na to požaduje v každém konkrétním případě zvážení, zda je vyhoštění opatřením nezbytným v demokratické společnosti a proporcionálním ke sledovanému cíli.⁴⁹ Ústavní soud potvrdil, že u cizinců usazených v České republice bude uložení trestu vyhoštění zásah do ustanovení čl. 8 Úmluvy představovat vždy.⁵⁰ Soud musí v každém takovém případě zkoumat, zda jej lze shledat proporcionálním. Tím se podrobněji zabývám v kap. 2.3.3. Uložením trestu dále může dojít k porušení zákazu mučení obsaženého v ustanovení čl. 3 Úmluvy. Evropský soud pro lidská práva v takovém případě zcela vylučuje uložení trestu. Podle Evropského soudu pro lidská práva není možné uložit trest vyhoštění osobě, které ve státě vyhoštění hrozí mučení či jiné nelidské nebo ponižující zacházení anebo trest či pronásledování z důvodu rasy, příslušnosti k etnické skupině, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině, politického nebo náboženského smýšlení.⁵¹ S ohledem na odlišnost vnitrostátního a mezinárodního pojetí vyhoštění definoval Ústavní soud pojem vyhoštění ve vztahu k Úmluvě tím způsobem, že jako pojem mezinárodního práva v sobě zahrnuje jakékoli opatření vynucující odjezd cizince.⁵² Popsané závěry judikatury Evropského

⁴⁶ Ustanovení čl. 14 odst. 5 Listiny.

⁴⁷ Ustanovení čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny.

⁴⁸ Ustanovení čl. 32 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků publ. pod č. 208/1993 Sb.

⁴⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 8. 2001 ve věci Boulouf proti Švýcarsku, č. stíž. 54273/00. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 2. 1991 ve věci Moustaquim proti Belgii, č. stíž. 12313/86. Obdobně Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 1997, sp. zn. 2 Tzn 60/97, č. 13/1998 Sb. rozh. tr.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 3628/18.

⁵¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 1989 ve věci Soering proti Spojenému království, č. stíž. 14038/88. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 3. 1991 ve věci Cruz Varas a další proti Švédsku, č. stíž. 15576/89.

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 13. 5. 1998, sp. zn. Pl. ÚS 25/97.

soudu pro lidská práva se tak uplatní jak pro správní, tak pro trestní vyhoštění. Uplatnitelnost judikatury Evropského soudu pro lidská práva ostatně platí i pro další rozhodnutí citovaná v této práci, zejména v kap. 2.3.3 a 2.3.4.

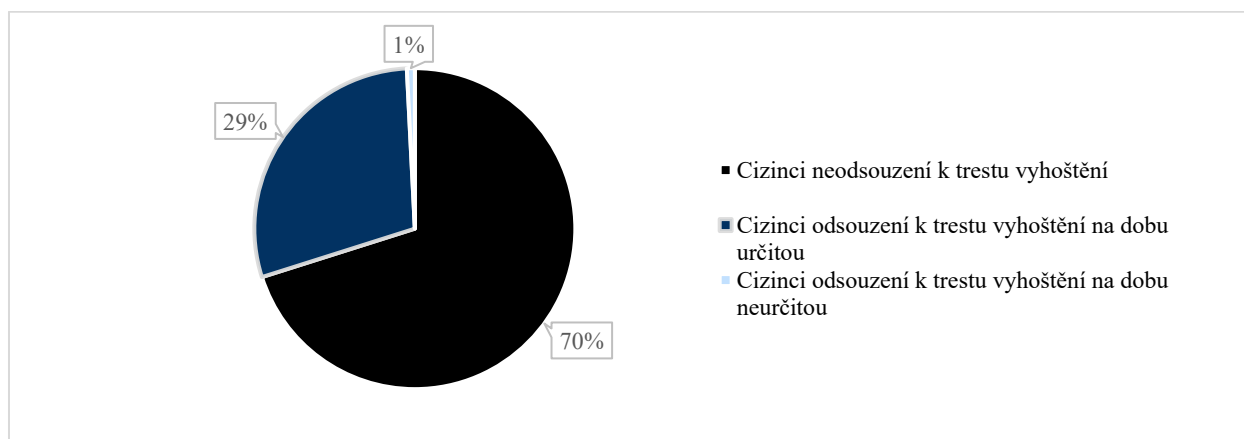
Při ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou je dále třeba klást důraz na uplatnění práva na spravedlivý proces zakotveného v ustanovení čl. 36 Listiny, práva na předvídatelnost, přiměřenost a zákonnost trestu dle ustanovení čl. 39 Listiny a jim odpovídající ustanovení čl. 6 a 7 Úmluvy. Podle Ústavního soudu jsou obecné soudy při vědomí principu *ultima ratio* a požadavku na přiměřenost trestu povinny řádně provést a odůvodnit své úvahy k výměře trestu a v rámci nich při ukládání trestu na dobu neurčitou akcentovat prognózu nápravy pachatele, respektive bezpečnostní riziko jeho pobytu na území České republiky. V případě absence těchto úvah soudu, blíže popsanych v kap. 2.5., by bylo porušeno ústavně zaručené právo odsouzeného na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 Listiny a právo na předvídatelnost, přiměřenost a zákonnost trestu ve smyslu ustanovení čl. 39 Listiny.⁵³ Z výše uvedených příkladů dle mého vyplývá, že ukládání trestu vyhoštění je lidskoprávními normami výrazně ovlivněno.

⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12 a nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1999, sp. zn. II. ÚS 178/98.

2. Ukládání trestu

Každý rok je soudy České republiky v trestním řízení odsouzeno několik tisíc cizinců. Z dat z posledních pěti let vyplývá, že přibližně jedna třetina z nich bývá odsouzena k trestu vyhoštění. Trest vyhoštění na dobu neurčitou přitom bývá uložen necelému 1 % z celkového počtu odsouzených cizinců. To představuje průměrně 44 odsouzených za jeden rok.

Graf č. 1: Odsouzení cizinci v letech 2019-2023⁵⁴

Z těchto dat, zahrnutých do Grafu č. 1, lze na první pohled dojít k závěru, že frekvence ukládání tohoto trestu není příliš vysoká. To odpovídá tomu, že uložení trestu vyhoštění je vázáno splněním řady podmínek a pokud jde o jeho časově neomezenou podobu, také zejména nutností dodržet podmínku proporcionality trestu. Za účelem potvrzení uvedeného závěru je však nutné analyzovat jednotlivé podmínky ukládání trestu a uložené tresty z hlediska jednotlivých kritérií.

Při ukládání trestu vyhoštění se soud řídí obecnými zásadami trestání a přihlíží k pravidlům pro stanovení druhu a výměry trestu a k podmínkám ustanovení § 80 trestního zákoníku upravujícího trest vyhoštění. Postupuje také v souladu s judikaturou Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. Přípustnost uložení trestu vyhoštění je s ohledem na jeho specifika třeba vždy posuzovat dle okolností konkrétního případu, a to s důrazem na osobu obviněného a její poměry. Pro potřeby této práce je však nezbytné individualitu jednotlivých případů do značné míry generalizovat a za účelem učinění dílčích závěrů vycházet z dat čistě podle zkoumaného kritéria, na což na tomto místě upozorňuji.

Zároveň považuji za nutné zdůraznit, že počty uložených trestů v čase nejsou zcela stabilní. Ministerstvo spravedlnosti vede bližší statistické údaje k trestům od roku 2009. V letech 2009 až 2013 uložily obecné soudy trest vyhoštění na dobu neurčitou zhruba 2,5 % cizincům z celkového počtu odsouzených cizinců, v letech 2014 až 2018 přibližně 1,5 % cizincům z celkového počtu

⁵⁴ Data poskytnutá Ministerstvem spravedlnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

odsouzených cizinců.⁵⁵ Z nastíněného vývoje ukládání trestu v posledních patnácti letech lze seznat, že se četnost časově neomezených trestů vyhoštění uložených cizincům snižuje. Přestože judikatura Ústavního soudu dlouhodobě požaduje restriktivní ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou, domnívám se, že se důraz na vyhrazení časově neomezeného trestu pro ty nejzávažnější případy prosazuje v posledních letech výrazněji.⁵⁶

2.1. Obecná pravidla pro ukládání trestů

Mezi obecná pravidla pro ukládání trestů patří zejména pravidla pro stanovení druhu a výměry trestu obsažená v ustanovení § 39 trestního zákoníku. Zahrnují množství hledisek, ke kterým soud při rozhodování přihlíží. Patří mezi ně zejména, nikoliv však výlučně, povaha a závažnost trestného činu, poměry pachatele, dosavadní způsob života pachatele a možnosti jeho nápravy, nebo také účinky a důsledky, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele.⁵⁷ Obdobně jsou kritéria rozhodování o výměře trestu formulována přímo v ustanovení upravujícím trest vyhoštění, které požaduje přihlídnout k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, možnostem nápravy a poměrům pachatele a ke stupni ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu.⁵⁸

S ohledem na to, že je trest vyhoštění na dobu neurčitou trestem maximálním, povaha a závažnost trestného činu představuje jedno z prvních kritérií, které při ukládání trestu soud může posoudit a od kterého se budou zpravidla odvíjet i jeho další úvahy. Trestní zákoník v ustanovení § 39 odst. 2 přímo stanoví, že povaha a závažnost trestného činu: *„jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem“*. Význam chráněného zájmu lze přitom poměrně jednoduše seznat z toho, jaký trestný čin byl pachatelem spáchán dle systematiky zvláštní části trestního zákoníku.

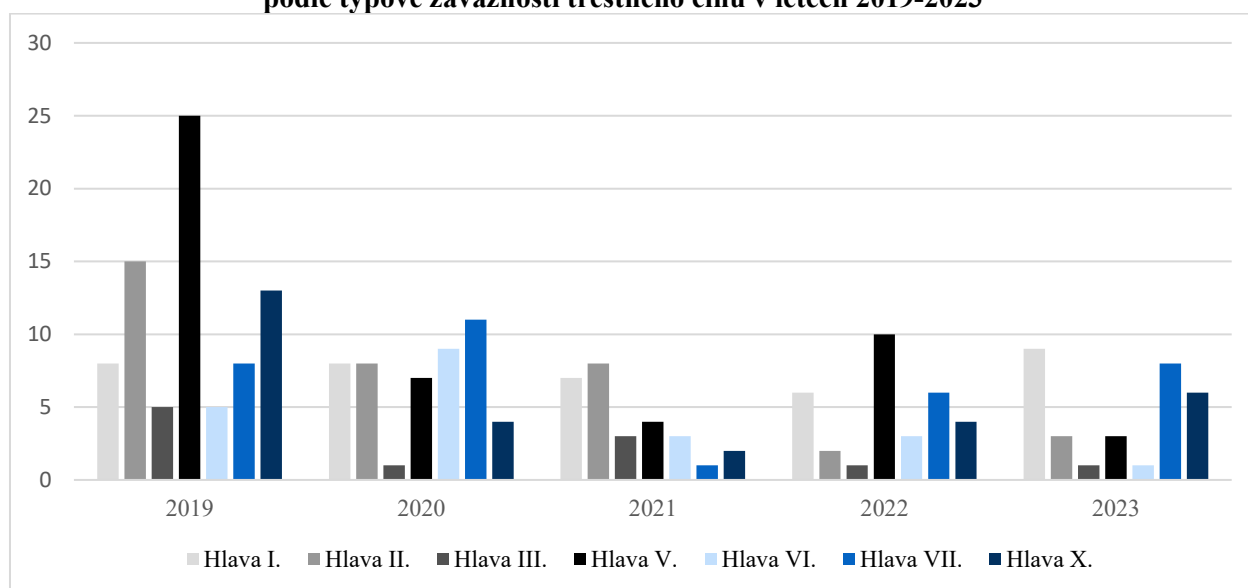
⁵⁵ Data poskytnutá Ministerstvem spravedlnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

⁵⁶ Srov. znění Nálezu Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1998, sp. zn. II. ÚS 178/98 a *obiter dictum* Nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 3628/18.

⁵⁷ Ustanovení § 39 odst. 1 trestního zákoníku.

⁵⁸ Ustanovení § 80 odst. 2 trestního zákoníku.

Graf č. 2: Odsouzení cizinci k trestu vyhoštění na dobu neurčitou podle typové závažnosti trestného činu v letech 2019-2023⁵⁹

Pozn. V Grafu č. 2 jsou obsaženy pouze ty hlavy zvláštní části trestního zákoníku, kde došlo v letech 2019-2023 ke spáchání více než jednoho trestného činu, na základě čehož byl uložen trest vyhoštění na dobu neurčitou.

Jak vyplývá z principu *ultima ratio*, který se mimo jiné projevuje v požadavku subsidiarity přísnější trestní sankce, nejpřísněji mají být postihovány skutečně jen nejzávažnější trestné činy. Graf č. 2 poskytuje pouze informace o relativní závažnosti trestné činnosti, za kterou byli cizinci odsouzeni k trestu vyhoštění na dobu neurčitou podle zařazení do zvláštní části trestního zákoníku. Nutno zdůraznit, že i tato skutečnost má ale podle Ústavního soudu vliv na rozhodování soudu o výměře trestu vyhoštění.⁶⁰ Graf č. 2 s ohledem na systematiku trestního zákoníku ilustruje, jaké zájmy jsou uložením trestu nejčastěji chráněny. Zejména jde o život, zdraví a majetek. Vrchní soud v Praze dříve vyslovil názor, že právě u závažné trestné činnosti páchané cizincem proti těmto zájmům je namístě trest vyhoštění uložit.⁶¹ V konkrétních případech však záleží i na posouzení závažnosti trestného činu podle odstavce příslušného ustanovení nebo na jeho porovnání oproti trestným činům zařazeným do stejné hlavy zvláštní části trestního zákoníku.

Přesto však lze na základě dat dojít k několika závěrům. Zaprvé, trest vyhoštění na dobu neurčitou nebyl v posledních pěti letech uložen ani jednou za spáchání trestného činu podle hlav VIII., IX., X., XI., XII. a XIII. zvláštní části trestního zákoníku. Jde o trestné činy chránící zájmy

⁵⁹ Data poskytnutá Ministerstvem spravedlnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Tabulka blíže popisující jednotlivé trestné činy, za jejichž spáchání byl uložen trest vyhoštění na dobu neurčitou v letech 2019-2023 tvoří Přílohu č. 1 této práce.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12.

⁶¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 1994, sp. zn. 7 To 59/94.

zařazené do systematiky zvláštní části až na závěr. Naopak nejčastěji byl trest ukládán za spáchání trestných činů zařazených do hlavy V. (majetek), I. (život a zdraví), II. (svoboda) a VII. (obecné nebezpečí) zvláštní části trestního zákoníku. Uložení trestu k ochraně zájmu dle hlavy VII. zvláštní části trestního zákoníku se majoritně týkalo trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle ustanovení § 283 trestního zákoníku. Drogová kriminalita je přitom podle komentářové literatury i judikatury Soudního dvora EU zejména s ohledem na pravidelnost páčání v organizované skupině sledována velmi závažnou, dokonce ospravedlňující uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou.^{62, 63} Domnívám se, že tato statistika, s přihlédnutím k vyššímu výskytu trestných činů proti majetku⁶⁴ a ke specifiku drogové kriminality, potvrzuje dodržování subsidiarity přísnější trestní sankce z pohledu relativní závažnosti trestné činnosti při ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou. Počet uložených trestů za trestné činy uvedené na začátku zvláštní části trestního zákoníku je výrazně vyšší než u trestných činů zařazených na závěr.

Četnost trestných činů proti majetku, za které byl uložen trest vyhoštění na dobu neurčitou, lze vyzorovat z Grafu č. 2 zejména v roce 2019. K tomu je nutné připomenout, že od 1. 1. 2020 vstoupila v účinnost novela trestního zákoníku provedená zákonem č. 333/2020 Sb., kterou byly zdvojnásobeny hranice výše škody uvedené v ustanovení § 138 trestního zákoníku. Tato skutečnost se nejvíce projevila právě u trestných činů podle hlavy V. zvláštní části trestního zákoníku. Pokud bych rok 2019 předcházející novele nebrala v potaz, nejčastěji by byly tresty vyhoštění na dobu neurčitou uloženy za spáchání trestných činů zařazených do hlavy I. (život a zdraví), VII. (obecné nebezpečí), V. (majetek) a II. (svoboda) zvláštní části trestního zákoníku. Pouze by se tedy změnilo pořadí týchž hlav zvláštní části trestního zákoníku vzhledem k nižšímu počtu trestů uložených za majetkovou trestnou činnost, ale na závěru souladu s požadavkem subsidiarity přísnější trestní sankce by tato skutečnost nic nezměnila.

2.2. Podmínky uložení trestu vyhoštění

Trest vyhoštění lze v souladu se zněním ustanovení § 80 trestního zákoníku uložit pouze za kumulativního splnění tří podmínek, kdy:

- a) pachatel není občanem České republiky;

⁶² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* s. 1303.

⁶³ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 22. 5. 2012 ve věci Donatella Calfa proti Řecku, C-348/09.

⁶⁴ Např. SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2023.

- b) vyhoštění vyžaduje bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem; a
- c) uložení trestu vyhoštění nebrání některá z překážek uvedených v ustanovení § 80 odst. 3 trestního zákoníku.

Základním předpokladem uložení trestu vyhoštění je absence pachatelova občanství České republiky. Nemožnost uložit trest vyhoštění občanům vychází z historického vývoje státu a z ustanovení čl. 14 odst. 4 Listiny. Jak jsem již uvedla, trest vyhoštění nemůže být uložen občanu České republiky ani za předpokladu, že by měl také cizí státní občanství.⁶⁵ Podle judikatury Vrchního soudu v Praze ale uložení trestu nebrání pozbytí českého občanství pachatelem v průběhu řízení, pokud v době rozhodování soudu nadále občanem není.⁶⁶ V současné době může mít tato skutečnost význam pouze při prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky,⁶⁷ zejména v době zániku České a Slovenské Federativní Republiky však představovala poměrně zásadní okolnost pro ukládání trestů občanům Slovenské republiky, kteří byli dříve občany České a Slovenské Federativní Republiky. Tyto případy se posuzovaly podle právních předpisů o státním občanství České republiky.⁶⁸

Podmínku požadující, aby uložení trestu vyhoštění vyžadovala bezpečnost lidí nebo majetku anebo jiný obecný zájem zakotvoval již trestní zákon č. 86/1950 Sb. Podle komentářové literatury nebezpečí pro chráněné hodnoty vyplývá primárně z charakteristiky trestné činnosti nebo osoby pachatele, případně z kombinace obojího.⁶⁹ Vedle bezpečnosti lidí nebo majetku, u nichž je zájem na jejich ochraně zřejmý, zákon ponechává použitím pojmu „jiný obdobný zájem“ prostor pro uložení trestu také při zásahu do dalších nespecifikovaných hodnot, které budou svou povahou rovnocenné těm zmíněným. Nejvyšší soud k tomu uvedl, že: „*při úvaze o naplnění tohoto pojmu je třeba vycházet především z významu zájmu trestným činem cizince dotčeného se zřetelem na konkrétní společenskou situaci a potřeby společnosti*“.⁷⁰ Dle judikatury tak může být jiný obdobný zájem spatřován například v ochraně měny nebo zájmu společnosti na potírání nelegální migrace a přistěhovalectví.⁷¹ K druhému uvedenému je třeba dodat, že se vztahuje k trestné činnosti

⁶⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 7. 1994, sp. zn. 11 To 9/94.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Ustanovení § 40 zákona č. 186/2013, o státním občanství České republiky ve spojení s ustanovením § 12 odst. 2 Ústavy.

⁶⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 10. 1993, sp. zn. 5 To 66/93.

⁶⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* s. 1302.

⁷⁰ Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti měně a trestných činech daňových Trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 8. 7. 1982, č. Tpjf 50/81, č. 29/1982 Sb. rozh. tr.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2010, sp. zn. 4 Tdo 531/2010.

pachatele spočívající v realizaci nebo pomoci při nelegální migraci ve smyslu ustanovení § 340 a 341 trestního zákoníku, nikoliv k tomu, že by pachatel byl nelegálním migrantem.

2.3. Překážky uložení trestu vyhoštění

Poslední podmínkou pro uložení trestu vyhoštění je absence překážek stanovených v ustanovení § 80 odst. 3 trestního zákoníku. V tomto ustanovení uvedené podmínky vylučují jeho uložení v situacích, kdy soukromý zájem pachatele převažuje nad zájmem státu odsoudit pachatele k tomuto trestu.⁷² I pokud pachatel není občanem České republiky a jeho vyhoštění vyžaduje bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem, soud musí zkoumat, zda vyhoštění nebrání některá z níže uvedených okolností. K nemožnosti uložení trestu postačí zjištění jediné. Jelikož jednotlivé okolnosti uvedené v ustanovení § 80 odst. 3 trestního zákoníku představují *lex specialis* vůči obecným podmínkám zakotveným v odst. 1 a 2, na soudy jsou kladeny větší nároky v oblasti důkazních zjištění.⁷³

2.3.1. Nezjištění státní příslušnosti pachatele

V souladu s ustanovením § 80 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku soud trest vyhoštění neuloží, jestliže se nepodaří zjistit státní příslušnost pachatele. Podle komentáře k trestnímu zákoníku se v této překážce projevuje pravidlo, že pachatel je zpravidla vyhošťován do státu své státní příslušnosti.⁷⁴ Jak bylo popsáno v kap. 2.2., soud nejprve zkoumá, zda pachatel není občanem České republiky. Teprve poté zjišťuje, zda má pachatel jinou státní příslušnost. V úvahu přicházejí dvě situace. Zaprvé, pokud soud zjistí, že pachatel je cizí státní příslušnosti, musí spolehlivě zjistit jaké. Nestačí, že je ověřeno, že jde o osobu cizí národnosti či občana některého nspecifikovaného cizího státu. V trestním řízení je třeba zjistit úplné identifikační údaje pachatele za účelem ověření jeho totožnosti ve smyslu ustanovení § 91 odst. 1 trestního řádu. Jak bylo výše ilustrováno na určování státní příslušnosti po rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky, obdobný problém dříve mohl vzniknout u řady dalších států a stejně tak to lze očekávat do budoucna. Soud je v tomto směru povinen provést šetření, které s jistotou určí státní příslušnosti pachatele. Teprve pokud by ji nebylo možné zjistit jakýmkoliv způsobem, zakládá to překážku podle ustanovení § 80 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku.⁷⁵

⁷² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* s. 1306.

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. II. ÚS 3672/16.

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* s. 1306.

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 3 Tdo 1371/2010.

Dále může soud dojít ke zjištění, že pachatel je osobou bez státní příslušnosti. V takové situaci byla státní příslušnost jednoznačně určena, byť u pachatele absentuje. Nejvyšší soud pro takový případ potvrdil logický výklad ustanovení § 80 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, když stanovil, že absence státní příslušnosti pachatele nepředstavuje překážku uložení trestu vyhoštění. Vyhostit osobu bez státní příslušnosti nevyklučuje ani Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti.⁷⁶ Nejvyšší soud přesto zdůraznil, že soud musí v takovém případě posoudit vhodnost trestu,⁷⁷ která může být zvlášť u trestu vyhoštění na dobu neurčitou diskutabilní. Podle dat poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti obecné soudy v posledních pěti letech neuložily časově neomezený trest vyhoštění žádné osobě bez státní příslušnosti.

2.3.2. Poskytnutí azylu

Další překážkou, která brání soudu v uložení trestu vyhoštění, je udělení azylu pachateli. Jak je zakotveno v Listině, Česká republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod.⁷⁸ Azyl se cizinci udělí na základě jeho žádosti o mezinárodní ochranu, pokud bude v řízení zjištěno, že je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště, a dále také v případech hodných zvláštního zřetele za účelem sloučení rodiny nebo z humanitárního důvodu.⁷⁹ Uložit trest vyhoštění pachateli, jemuž byl udělen azyl, je nepřijatelné. V případě probíhajícího azylového řízení po pravomocném uložení trestu vyhoštění se výkon trestu žadatele, který je oprávněn setrvat na území České republiky, odkládá.⁸⁰ Pokud by následně k udělení azylu došlo, soud od výkonu trestu vyhoštění nebo jeho zbytku upustí ve smyslu ustanovení § 350h odst. 4 trestního řádu, protože tím dojde k založení překážky pro uložení trestu vyhoštění.

Do novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 173/2023 Sb. s účinností od 1. 7. 2023 překážku uložení trestu představovalo také udělení doplňkové ochrany. Jak konstatuje důvodová zpráva k novele, doplňková ochrana je pouze dočasnou překážkou výkonu trestu vyhoštění

⁷⁶ Ustanovení čl. 31 Úmluvy o právním postavení osob bez státní příslušnosti publ. pod č. 108/2004 Sb.

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1457/2010, č. 30/2011 Sb. rozh. tr.

⁷⁸ Ustanovení čl. 43 odst. 1 Listiny.

⁷⁹ Ustanovení § 4 a § 12 ve spojení s § 13 a § 14 zákona o azylu.

⁸⁰ Ustanovení § 350b odst. 4 trestního řádu. Odložením výkonu trestu se blíže zabývám v kap. 3.2.

a ve své podstatě patří mezi důvody odložení výkonu trestu vyhoštění dle ustanovení § 350b odst. 5 trestního řádu. Změnou trestního zákoníku se odstranila dualita zařazení doplňkové ochrany mezi absolutní překážky uložení trestu a mezi podmínky pro odložení výkonu trestu.⁸¹

2.3.3. Nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života pachatele

Výše uvedenou novelou došlo k podstatné změně negativní podmínky uložení trestu podle ustanovení § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku. Od 1. 7. 2023 ji představuje situace, kdy by důsledkem uložení trestu vyhoštění byl nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života pachatele. Dříve tato překážka vyžadovala kumulativní⁸² splnění tří dílčích podmínek, kterými byly existence trvalého pobytu v České republice, existence pachatelova pracovního a sociálního zázemí v České republice a rozpor uložení trestu se zájmem na spojování rodin.

Poslední dvě dílčí podmínky věcně spadají do současného obsahu této překážky pro uložení trestu, jelikož odpovídají právu na respektování soukromého a rodinného života, jak je zakotveno v Listině⁸³ i v Úmluvě⁸⁴. Již v kap. 1.5. jsem uvedla, že vyhoštěním může dojít k zásahu do tohoto práva, a to zvláště u usazených cizinců. Úmluva stanoví, že stát do práva nemůže zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem, nezbytné v demokratické společnosti a zároveň je tím sledován jeden z legitimních cílů.⁸⁵ U trestu vyhoštění je zákonnost naplněna jeho ukládáním dle trestního zákoníku, přičemž legitimní cíl lze spatřovat primárně v předcházení kriminalitě.⁸⁶ K posouzení, zda je vyhoštění opatřením nezbytným v demokratické společnosti a přiměřeným ve vztahu k legitimnímu cíli, formulovala judikatura Evropského soudu pro lidská práva kritéria blíže popsaná v kap. 2.5. Judikatura k porušení ustanovení čl. 8 Úmluvy vyhoštěním je velmi rozsáhlá. Z toho důvodu shrnuji pro účely této práce pouze její nejdůležitější závěry. Evropský soud pro lidská práva již dlouhodobě požaduje, aby soud v každém případě vyhoštění náležitě zohlednil individuální okolnosti každé osoby.⁸⁷ S ohledem na široký výklad pojmů rodinný život⁸⁸

⁸¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 173/2023 Sb.

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 809/2014, č. 22/2015 Sb. rozh. tr.

⁸³ Ustanovení čl. 10 odst. 2 Listiny.

⁸⁴ Ustanovení čl. 8 Úmluvy.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1999, sp. zn. II. ÚS 178/98.

⁸⁷ STEINORTH, Ch. Üner v The Netherlands: Expulsion of Long-term Immigrants and the Right to Respect for Private and Family Life. *Human rights law review*. 2008, roč. 8, č. 1, s. 185-196.

⁸⁸ Např. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 6. 1979 ve věci Mareckx proti Belgii, č. stíž. 6833/74. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 10. 2003 ve věci Slivenko proti Lotyšsku, č. stíž. 48321/99.

a soukromý život⁸⁹ klade důraz zejména na zohlednění pevnosti všech společenských, kulturních a rodinných vazeb v hostitelské zemi a také v zemi, kam má být osoba vyhoštěna.⁹⁰ Použití slov „nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života pachatele“ v ustanovení § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku lépe odpovídá tomuto výkladu Evropského soudu pro lidská práva a jeho důrazu na uvážení konkrétních okolností každého případu.

Dřívější dílčí podmínka trvalého pobytu na rozdíl od výše zmíněného judikatuře Evropského soudu pro lidská práva neodpovídala. Byť je délka pobytu osoby ve státě jedním z kritérií, které má soud zvažovat při ukládání trestu vyhoštění, požadavek na legitimitu tohoto pobytu ve smyslu splnění určitého administrativního úkonu do něj nespadá. Evropský soud pro lidská práva uznal, že ani dlouhodobý nelegální pobyt cizince za určitých okolností nevylučuje nepřípustnost zásahu do rodinného a soukromého života uložením trestu vyhoštění. Přikládat zvláštní váhu právě ilegality pobytu soud přitom označil za přílišný formalismus.^{91,92} Trvat na splnění dílčí podmínky trvalého pobytu za účelem znemožnění uložení trestu vyhoštění by i s ohledem na uvedenou judikaturu bylo příliš formální a nedovolovalo by dostatečné zohlednění všech individuálních okolností pachatele. Novelizované znění ustanovení § 80 trestního zákoníku tak zároveň umožňuje lépe posoudit skutečnou integraci pachatele v České republice, když neomezuje toto posouzení na zjištění pobytového statusu.

K vyhoštění na dobu neurčitou z pohledu Úmluvy je také vhodné uvést, že existují případy, kdy jej i přes splnění všech kritérií pro uložení trestu činí nepřiměřeným právě jeho časová neomezenost.⁹³ Evropský soud pro lidská práva délku uloženého trestu zohledňuje a opakovaně připomíná, že trvalá povaha vyhoštění je velmi znatelným zásahem do práv odsouzeného.⁹⁴

⁸⁹ Např. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 12. 2008 ve věci S. a Marper proti Spojenému Království, č. stíž. 30562/04 a 30566/04. Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10. Srov. MOREHAM, N. A. The Right to Respect for Private Life in the European Convention on Human Rights: A Re-Examination. *European Human Rights Law Review*. 2008, roč. 14, č. 1., s. 44-79.

⁹⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2006 ve věci Ünér proti Nizozemí, č. stíž. 55470/10.

⁹¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31.1. 2006 ve věci Rodrigues da Silva a Hoogkamer proti Nizozemí, č. stíž. 50435/99.

⁹² K ilegality pobytu však soud přihlédne, a to zejména pokud posuzovaná osoba založila soukromý a rodinný život v zemi s vědomím jeho illegality a nejistoty jeho trvání v budoucnosti. V takových případech bude čl. 8 Úmluvy představovat překážku vyhoštění pouze výjimečně. K tomu srov. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2014, sp. zn. 5 As 102/2013 a v něm citovanou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.

⁹³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 10. 2005 ve věci Keles proti Německu, č. stíž. 32231/02.

⁹⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 5. 2008 ve věci Emre proti Švýcarsku, č. stíž. 42034/04.

V úvahu přitom bere například to, zda má osoba nějakou možnost opětovného vstupu na území státu nebo zda je dle právních předpisů daného státu možné rozhodnutí o vyhoštění zrušit.⁹⁵ Právě koncepce trestu vyhoštění na dobu neurčitou v České republice byla do posunu judikatury Ústavního soudu popsáno v kap. 4.1.1. taková, že jej právní předpisy fakticky neumožňovaly ukončit. Byť se takovým případem Evropský soud pro lidská práva nezabýval, ve spojení s existencí dalších relevantních okolností by uložení trestu nepochybně mohlo být posouzeno nepřiměřeným ve smyslu ustanovení čl. 8 Úmluvy.

2.3.4. Nebezpečí pronásledování nebo vystavení mučení či jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení anebo trestu

Další negativní podmínkou uložení trestu vyhoštění je nebezpečí pronásledování nebo vystavení mučení či jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení anebo trestu dle ustanovení § 80 odst. 3 písm. d) trestního zákoníku. Také tato podmínka reflektuje zejména práva zakotvená v Úmluvě, konkrétně v ustanovení čl. 3, a dále odpovídá mezinárodním závazkům České republiky vyplývajícím z Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace publikované pod č. 95/1974 Sb. a Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání publikované pod č. 143/1988 Sb. Podle komentářové literatury se nebezpečí pro pachatele vždy posuzuje objektivně, za využití informací Ministerstva zahraničních věcí, zpravodajských služeb nebo humanitárních organizací a dalších subjektů, a k nemožnosti uložení trestu tak nestačí nepodložené obavy pachatele. Při výkladu pojmů jako je nebezpečí pronásledování lze pak podpůrně využít zákon o azylu.⁹⁶

Na rozdíl od zásahu do práva na soukromý a rodinný život Evropský soud pro lidská práva při zásahu do zákazu mučení obsaženého v ustanovení čl. 3 Úmluvy vylučuje uložení trestu absolutně, bez potřeby posuzovat proporcionalitu trestu vzhledem ke sledovanému cíli. Zákaz mučení přitom soud vykládá extenzivně, tím způsobem, že uložení trestu brání hrozba mučení či jiného nelidského nebo ponižujícího zacházení anebo trestu či pronásledování z důvodu rasy, příslušnosti k etnické skupině, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině, politického nebo

⁹⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 11. 2013 ve věci Vasquez proti Švýcarsku, č. stíž. 1785/08.

⁹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* s. 1314.

náboženského smýšlení.⁹⁷ Tento výklad zcela odpovídá znění příslušné negativní podmínky uložení trestu v trestním zákoníku.

V návaznosti na aktuální ozbrojené konflikty ve světě je přiléhavé uvést, zda důvodem pro neuložení trestu ve smyslu ustanovení § 80 odst. 3 písm. d) trestního zákoníku může být válka v domovské zemi pachatele. Nejvyšší soud nevyklučuje, že by probíhající válečný konflikt mohl být překážkou uložení trestu, ale tento závěr podmiňuje existencí závažných důsledků pro osobu pachatele. To znamená, že je při rozhodování zejména třeba zvážit, zda je pachatel nebo jeho rodina zapojena do konfliktu a jejich návrat do země by pro ně mohl znamenat například pronásledování. Zároveň je nutné vzít v potaz, na jakém území konflikt probíhá a jaké nebezpečí hrozí při návratu do konkrétních míst. Na základě těchto okolností lze teprve dojít k závěru, zda je situace pachatele natolik závažná, aby vyhoštění bránila ve smyslu ustanovení § 80 odst. 3 písm. d) trestního zákoníku.⁹⁸

2.3.5. Občanství EU

Poslední tři negativní podmínky uvedené v ustanovení § 80 odst. 3 trestního zákoníku se všechny vztahují k téže podstatě, kterou je občanství EU. Trestní zákoník neumožňuje uložit trest vyhoštění

- a) občanu EU s trvalým pobytem v České republice,⁹⁹ pokud nejsou dány vážné důvody ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku;
- b) občanu EU s nepřetržitým pobytem v posledních 10 letech na tomto území, pokud soud neshledá naléhavé důvody ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku; a dále
- c) dítěti s občanstvím EU, s výjimkou situace, kdy by vyhoštění bylo v jeho nejlepším zájmu.

Znění trestního zákoníku tím reflektuje skutečnost, že občanům EU je zaručeno právo svobodného pohybu a pobytu na území všech členských států EU a možnost jejich vyhoštění tak podléhá přísnějším pravidlům, než je tomu u osob z třetích států.¹⁰⁰ Přesto pokud jde o trest vyhoštění na dobu neurčitou, jeho uložení občanům EU bývá téměř stejně časté, jako je tomu u občanů třetích

⁹⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 1989 ve věci Soering proti Spojenému království, č. stíž. 14038/88. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 3. 1991 ve věci Cruz Varas a další proti Švédsku, č. stíž. 15576/89.

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2023, sp. zn. 4 Tdo 267/2023, č. 34/2023 Sb. rozh. tr.

⁹⁹ To stejné platí pro cizince s priznaným právním postavením dlouhodobě pobývajících rezidenta na území České republiky podle zákona o pobytu cizinců. Úprava transponuje Směrnici Rady 2003/109/ES ze dne 25. 11. 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty.

¹⁰⁰ Ustanovení čl. 20 a 21 Smlouvy o fungování EU a ustanovení pobytové směrnice.

států. V letech 2019 až 2023 jej obecné soudy uložily 105 občanům EU a 114 občanům z třetích zemí, občané EU tedy představovali 48 % odsouzených k tomuto trestu.¹⁰¹ Zde lze konstatovat, že pokud konkrétní případ vyžaduje uložení maximálního trestu, jeví se logicky, že zpravidla budou současně dány vážné či naléhavé důvody ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku, které ospravedlňují uložení trestu občanu EU.

2.3.5.1. Transpozice pobytové směrnice

Podmínky výkonu práva volného pohybu a pobytu občanů EU blíže upravuje pobytová směrnice. Základní předpoklady vyhoštění jsou stanoveny v ustanovení čl. 27 pobytové směrnice, který zároveň připouští omezení práva svobodného pohybu a pobytu z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví, nikdy však za sledováním hospodářského účelu. Legitimním důvodem trestu vyhoštění podle zmíněného článku může být pouze veřejný pořádek, veřejná bezpečnost nebo veřejné zdraví, přičemž pobytová směrnice vyžaduje, aby trest byl přijat v souladu se zásadou přiměřenosti a aby byl založen výlučně na osobním chování dotyčné osoby. Osobní chování přitom dle tohoto článku: „*musí představovat skutečné, aktuální a dostatečně závažné ohrožení některého ze základních zájmů společnosti*“. V tomto směru pobytová směrnice výrazně upřednostňuje individuální prevenci před tou generální, kterou nepřipouští jako odůvodnění uložení trestu. Výslovně také ustanovení čl. 27 pobytové směrnice zakazuje vyhoštění odůvodněné pouze předchozím odsouzením pro trestný čin.¹⁰² V navazujícím ustanovení čl. 28 pobytové směrnice demonstrativně vymezuje kritéria ukládání trestu, když požaduje vzít v úvahu skutečnosti, jako je délka pobytu dotyčné osoby na jeho území, věk, zdravotní stav, rodinné a ekonomické poměry, společenská a kulturní integrace v hostitelském členském státě a intenzita vazeb na zemi původu. Pobytová směrnice dále stanoví některá další pravidla a procesní záruky omezení práva na svobodný pohyb a pobyt. Za nejdůležitější pro tuto práci považuji pravidlo obsažené v čl. 33 pobytové směrnice, že členský stát nesmí vydávat rozhodnutí o vyhoštění jako formu sankce, pokud nejsou splněny požadavky článků 27 až 29 pobytové směrnice. To znamená, že při nesplnění výše uvedených podmínek by zakotvení trestu vyhoštění v českém systému trestů nebylo v souladu s evropským právem.

¹⁰¹ Data poskytnutá Ministerstvem spravedlnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Tabulka rozlišující osoby odsouzené k trestu vyhoštění na dobu neurčitou v letech 2019-2023 dle státní příslušnosti tvoří Přílohu č. 2 této práce.

¹⁰² Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2020, sp. zn. I. ÚS 945/20.

Trestní zákoník transponuje ustanovení pobytové směrnice zejména do současného znění ustanovení § 80 odst. 3 písm. e), f) a g), které odpovídá zákazu vyhoštění osob naplňujících podmínky ustanovení čl. 28 odst. 2 a 3 pobytové směrnice. Takto konstruovaná úprava vyhoštění občanů EU je však použitelná pouze pro jejich vybrané kategorie, což je některými autory kritizováno. Kritika spočívá v tom, že pobytová směrnice není do českého právního řádu řádně transponována, zejména v důsledku explicitního nezakotvení některých kritérií pro ukládání trestu, a tím neposkytuje občanům EU ochranu před vyhoštěním v takové míře, již požaduje pobytová směrnice.¹⁰³ V konečném důsledku tak kritika směřuje k diskutabilitě oprávnění České republiky ukládat vyhoštění jako trest, pokud nejsou dostatečně naplněny požadavky pobytové směrnice. Někteří autoři vedle zmíněného zpochybňují soulad s požadavkem proporcionality obsaženém v pobytové směrnici v důsledku domněnky, že je trest vyhoštění nejčastější trestněprávní sankcí ukládanou cizincům.¹⁰⁴ K tomu považují za nutné připomenout, že trest vyhoštění bývá uložen pouze zhruba jedné třetině odsouzených cizinců, jeho časově neomezená forma dokonce jen necelému 1 %. Tímto bodem se s ohledem na tuto skutečnosti nepovažují za nutné dále zabývat.

Ve světle kritiky týkající se naplnění požadavků pobytové směrnice je třeba zohlednit několik významných skutečností. Jednak je to judikatura Nejvyššího soudu, která dochází k tomu, že při vyhoštění občana EU je třeba interpretovat podmínku, že uložení trestu vyhoštění vyžaduje „*bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem*“ ve smyslu ustanovení § 80 odst. 1 trestního zákoníku tak, že u občanů EU je vyhoštění přípustné, jestliže se tak stane z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví, a to v podobě skutečného, aktuálního a dostatečně závažného ohrožení některého ze základních zájmů společnosti, navíc v souladu se zásadou přiměřenosti.¹⁰⁵ Tento eurokonformní výklad bere v potaz i důvodová zpráva k opakovaně zmiňované novele trestního zákoníku provedené zákonem č. 173/2023 Sb., která hovoří o promítnutí požadavků pobytové směrnice do ustanovení § 80 odst. 1 trestního zákoníku. Co se týká dalších požadavků ustanovení čl. 27 pobytové směrnice, důvod omezení svobody pohybu a pobytu je v případě uložení trestu vyhoštění i na základě výše zmíněného zřejmý a k požadavku přiměřenosti odkazují na zásadu přiměřenosti zakotvenou v ustanovení § 38 trestního zákoníku. Konečně, novela trestního zákoníku provedená zákonem č. 173/2023 Sb. se podle důvodové zprávy projevuje i v tom, že demonstrativní kritéria ustanovení čl. 28 odst. 1 pobytové

¹⁰³ KLÍMA, P. K problematice trestu vyhoštění. In: JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019, s. 237-252.

¹⁰⁴ MASŁOWSKI, S. *The Expulsion of European Union Citizens from the Host Member State*. s. 68.

¹⁰⁵ Např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 7 Tdo 871/2016.

směrnice musí soud zvážit s ohledem na to, že trest vyhoštění nesmí v souladu s ustanovením § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku představovat nepřiměřený zásah do soukromého a rodinného života pachatele. Kritéria vymezená judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, jež uvádím v kap. 2.4., která soud za tímto účelem zkoumá, se přitom vyjma věku a zdraví shodují s kritérii ustanovení čl. 28 pobytové směrnice. Byť tedy docházím k závěru, že by ustanovení pobytové směrnice měla být na základě výše uvedeného obsahově promítnuta do rozhodování českých soudů při ukládání trestu vyhoštění, nelze rozporovat kritiku, že by přijetí právní úpravy, která by lépe reflektovala pobytovou směrnici (tedy i požadavky judikatury Evropského soudu pro lidská práva) a vytvářela efektivnější předpoklady ochrany práva pohybu a pobytu občanů EU, vyloučilo pochybnosti o zohlednění požadavků pobytové směrnice soudy.

V této souvislosti pak považuji za vhodné krátce navázat na novelu trestního zákoníku provedenou zákonem č. 173/2023 Sb., kterou došlo také ke změně ustanovení § 80 odst. 3 písm. f) trestního zákoníku, a to konkrétně nahrazením slov „*vážné důvody*“ slovy „*naléhavé důvody*“ u možnosti vyhoštění občana EU s nepřetržitým pobytem v posledních 10 letech na území České republiky. Cílem tohoto kroku bylo právě dosažení většího souladu mezi českou právní úpravou a evropským právem. Soudní dvůr EU totiž považuje výraz „*naléhavé důvody*“, použitý v ustanovení čl. 28 odst. 3 písm. a) pobytové směrnice, za výrazně striktnější a vykládá jej tím způsobem, že se jím možnost omezení práva na svobodný pohyb a pobyt vztahuje pouze na výjimečné okolnosti.¹⁰⁶ Odlišením slov použitých v ustanovení § 80 odst. 3 písm. e) a písm. f) trestního zákoníku bylo umožněno rozdílně posuzovat překážku vyhoštění občanů EU s trvalým pobytem a občanů EU s nepřetržitým pobytem v posledních 10 letech na tomto území, v souladu s požadavky a výkladem evropského práva. Tím se zhojil drobný, ale pro ukládání trestu podstatný nedostatek transpozice ustanovení čl. 28 odst. 2 a 3 pobytové směrnice.

2.4. Kritéria Evropského soudu pro lidská práva

Nepřípustnost trestu vyhoštění vycházející z blíže rozebraných negativních podmínek ustanovení § 80 odst. 3 trestního zákoníku se majoritně zakládá na tom, že by uložením trestu za určitých okolností došlo k porušení některého lidského práva pachatele. Právě s ohledem na toto riziko konstruoval Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí *Boultif* proti Švýcarsku základní kritéria umožňující zhodnocení, zda je vyhoštění v konkrétním případě opatřením nezbytným v demokratické společnosti a proporčním ke sledovanému cíli. Soud mezi ně řadí následující:

¹⁰⁶ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 22. 5. 2012 ve věci *Donatella Calfa* proti Řecku, C-348/09.

- povaha a vážnost trestního činu spáchaného stěžovatelem;
- délka stěžovatelova pobytu v zemi, z níž byl vyhoštěn;
- doba, jež uplynula od spáchaného trestného činu a stěžovatelovo chování v průběhu té doby;
- občanství různých zúčastněných osob;
- stěžovatelova rodinná situace jako např. doba od svatby, která uplynula, a jiné faktory vyjadřující úspěšnost rodinného života páru;
- jestli manželka věděla o činu v době, kdy vstupovala do rodinných vztahů;
- jestli mají manželé děti, a pokud ano, kolik jich je a jakého jsou věku a
- vážnost problémů, do nichž se může manželka dostat v zemi, kam má být stěžovatel vyhoštěn.¹⁰⁷

K těmto kritériím vycházejícím z předchozí judikatury Evropský soud pro lidská práva posléze v rozhodnutí ve věci Üner proti Nizozemí explicitně vyjádřil další dvě, kterými jsou:

- nejlepší zájem a blaho dítěte, zvláště s ohledem na vážnost problémů, na které může některé ze stěžovatelových dětí narazit v zemi, do které je stěžovatel vyhoštěn, a
- pevnost sociálních, kulturních a rodinných vazeb s hostitelskou zemí a se zemí destinace.¹⁰⁸

Evropský soud pro lidská práva tímto způsobem systematizoval posuzování vhodnosti uložení trestu se zaměřením na individualitu pachatele, a to za účelem mitigace zásahu do jeho lidských práv, zvláště pak do práva na soukromý a rodinný život. Relevanci judikatury Evropského soudu pro lidská práva zhodnocuje přitom Ústavní soud následovně: „...*na prvním místě pak soudy, jsou proto povinny přihlížet k judikatuře ESLP jak ve věcech, kde rozhodovaly v řízeních proti České republice, tak i ve věcech, které se sice týkají jiného členského státu Evropské úmluvy, pokud tyto věci mají, podle své povahy, význam též pro interpretaci Evropské úmluvy v českém kontextu*“.¹⁰⁹

Soud musí zkoumat proporcionalitu zvláště u usazených cizinců, u nichž je uložení trestu vyhoštění zásahem do práva na soukromý a rodinný život pokaždé. Výše uvedená kritéria jsou však základním vodítkem, kterým by se soudy při ukládání trestu vyhoštění měly řídit vždy.

¹⁰⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 8. 2001 ve věci Boulouf proti Švýcarsku, č. stíž. 54273/00.

¹⁰⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2006 ve věci Üner proti Nizozemí, č. stíž. 55470/10.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 310/05.

2.5. Kritéria Ústavního soudu

Ústavní soud ve své judikatuře vymezuje kritéria ukládání trestu vyhoštění zejména s ohledem na určení jeho výměry. Fakticky tak stanoví, za jakých okolností lze pachateli uložit trest vyhoštění na dobu neurčitou. Své úvahy provádí ve čtyřech hlavních bodech, kterými jsou:

- proporcionalita trestu vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, a to i s ohledem na relativní závažnost daného trestného činu v rámci systematiky trestných činů ve zvláštní části trestního zákoníku,
- individuální prognóza neboli možnost nápravy pachatele,
- poměry pachatele, tedy pevnost jeho sociálních, kulturních a rodinných vazeb v hostitelské zemi a v zemi, do níž má být vyhoštěn, jakož i zájmy a blaho dětí pachatele, a
- prognóza rizika ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu.¹¹⁰

Při ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou požaduje Ústavní soud vedle téměř nulové možnosti nápravy pachatele důkladně zohlednit právě bezpečnostní riziko osoby pachatele. Teprve pokud by ani uložení trestu ve výměře deseti let neumožňovalo snížit riziko ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu ze strany pachatele, lze uvažovat o uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou. Tento názor Ústavního soudu potvrzuje potřebu nahlížet na trest vyhoštění na dobu neurčitou jako na prostředek *ultima ratio*, který přichází v úvahu, teprve pokud mírnější prostředky nepostačují.

2.6. Ukládání trestu samostatně a vedle jiného trestu

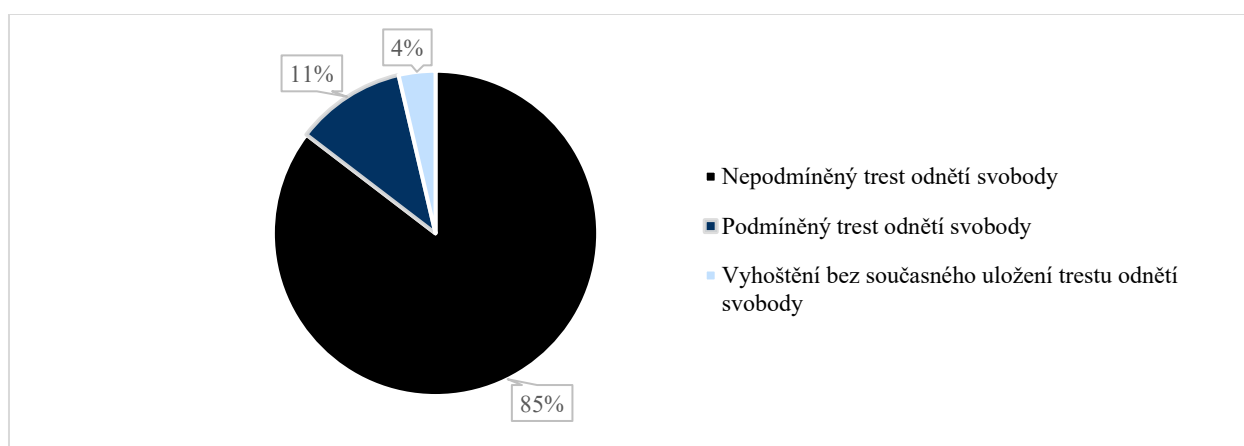
Trest vyhoštění může být uložen jako trest samostatný, a to i když jej trestní zákoník neuvádí mezi tresty za konkrétní trestný čin. Uložit trest samostatně trestní zákoník umožňuje: „*jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba*“.¹¹¹ Zákon takové rozhodnutí váže v první řadě na zohlednění povahy a závažnosti trestného činu, která by měla být při posouzení okolností konkrétního případu nižší. Vzhledem k tomu, že trest vyhoštění na dobu neurčitou by měl být svou maximální výměrou vyhrazen pro ty nejzávažnější trestné činy, jeho samostatné uložení je tím až na výjimky prakticky vyloučené. I z toho důvodu je možnost samostatného uložení navázána také na posouzení osoby a individuálních poměrů pachatele. S přihlédnutím k vyjmenovaným kritériím lze v konečném důsledku dostatečnost trestu posoudit zejména vzhledem k účelu trestu a jeho funkcím, o čemž

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12.

¹¹¹ Ustanovení § 80 odst. 1 trestního zákoníku.

pojednávám v kap. 1.3. Uložení samostatného trestu vyhoštění bez ohledu na jeho výměru bude připadat v úvahu zejména u méně závažných trestných činů, kdy k naplnění účelu trestu postačí zabránění pachateli v páchání další trestné činnosti na území České republiky. V návaznosti na koncepci trestu vyhoštění na dobu neurčitou je samostatné uložení tohoto trestu vyhrazeno pouze pro výjimečné případy. To potvrzuje také soudní praxe, jelikož k uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou samostatně došlo v posledních pěti letech pouze v sedmi případech. Všech sedm samostatných trestů vyhoštění na dobu neurčitou přitom bylo uloženo v roce 2019. Od té doby nebyl uložen ani jeden takový trest, aniž by byl vedle něj uložen trest další.

Graf č. 3: Uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou vedle jiného trestu v letech 2019-2023¹¹²

Z Grafu č. 3 je zřejmé, že trest vyhoštění na dobu neurčitou se v současné době ukládá primárně vedle jiného trestu. To odpovídá akcentu na zábranný účel trestu, ale i tomu, že na trest bývá tradičně nahlíženo spíše jako na trest vedlejší. Trest vyhoštění je neslučitelný pouze s trestem zákazu pobytu,¹¹³ neboť výkon trestu vyhoštění do sebe fakticky konzumuje i výkon trestu zákazu pobytu uplatňující se pouze na část území České republiky. Podle komentářové literatury není uložení trestu vhodné také vedle některých dalších trestů, zejména vedle trestu domácího vězení nebo trestu obecně prospěšných prací.¹¹⁴ Taková kumulace trestů by však pouze vzhledem k jejich faktické omezené proveditelnosti nebyla nepřijatelná ve smyslu ustanovení § 265b odst. 1 písm. b) trestního řádu a nepředstavovala by tedy dovolací důvod.

Na základě popsaných kritérií pro ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou a v souladu s daty uvedenými v Grafu č. 3 lze dojít k závěru, že trest by měl být ukládán majoritně vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody. Pokud totiž závažnost trestné činnosti pachatele společně

¹¹² Data poskytnutá Ministerstvem spravedlnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

¹¹³ Ustanovení § 53 odst. 1 trestního zákoníku.

¹¹⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. s. 1303.

s dalšími relevantními okolnostmi případu dosahuje takové míry, že je nezbytné uložit trest vyhoštění v té nejvyšší výměře, zpravidla bude taková situace vyžadovat uložení trestu odnětí svobody bez jeho podmíněného odkladu. Zejména se to týká trestných činů směřujících proti životu a zdraví nebo majetku, u kterých je podle již zmíněného rozsudku Vrchního soudu v Praze uložení trestu vyhoštění vedle trestu odnětí svobody žádoucí.¹¹⁵ Domnívám se, že uložením zřetelně represivního trestu odnětí svobody také může být kompenzována nižší viditelná represe trestu vyhoštění.¹¹⁶ Pokud jde o výměru nepodmíněných trestů odnětí svobody uložených vedle trestů vyhoštění na dobu neurčitou v posledních pěti letech, medián jejich délky byl 7 let.¹¹⁷

Přestože nejčastěji ukládaná délka nepodmíněných trestů znatelně přesahuje maximální výměru pro jejich podmíněný odklad, uložení trestu vyhoštění je dle judikatury Nejvyššího soudu přípustné také vedle podmíněného trestu odnětí svobody, a to zvláště pokud lze na základě mezinárodní smlouvy sledovat způsob života odsouzeného po jeho vyhoštění. Předání výkonu dohledu a kontroly nad odsouzeným přitom umožňuje ustanovení § 138 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Plnění podmínek výkonu podmíněného trestu v důsledku vyhoštění pachatele z České republiky tímto postupem není vyloučeno a kumulativní uložení trestů má svůj smysl a účel. Nejvyšší soud k tomu připomíná, že nemožností současného uložení trestu vyhoštění a podmíněného trestu odnětí svobody by bylo v každém jednotlivém případě třeba cizinci uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, což by zakládalo nerovnost pachatelů cizinců ve srovnání s pachateli české státní příslušnosti.¹¹⁸ Judikatura Nejvyššího soudu tak zabraňuje zpříšňování trestní represe vůči cizincům a v konečném důsledku tím podporuje individualitu trestních sankcí. V návaznosti na vhodnost uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody je zde třeba právě individualitu trestu zmínit. Zvláště pokud jde o cizince a ukládání trestu vyhoštění, generalizace je s ohledem na rozsah okolností

¹¹⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 1994, sp. zn. 7 To 59/94. Rozsudek i s ohledem na dobu jeho vyhlášení nelze aplikovat bez dalšího. Pokud rozsudek požaduje uložení trestu vyhoštění z důvodu: „*aby bylo plně dosaženo účelu trestu z hlediska ochrany společnosti, dále z toho hlediska, aby obžalovanému bylo zabráněno v páchání další trestné činnosti na území České republiky, a konečně i z hlediska generální prevence ve vztahu k poměrně širokému okruhu osob, které nejsou občany České republiky a zdržují se na jejím území.*“, přičemž odsouzeným v dané věci byl občan Slovenské republiky, poslední zmíněný argument k naplnění účelu trestu by zcela jistě v současné době odporoval pobytové směrnici.

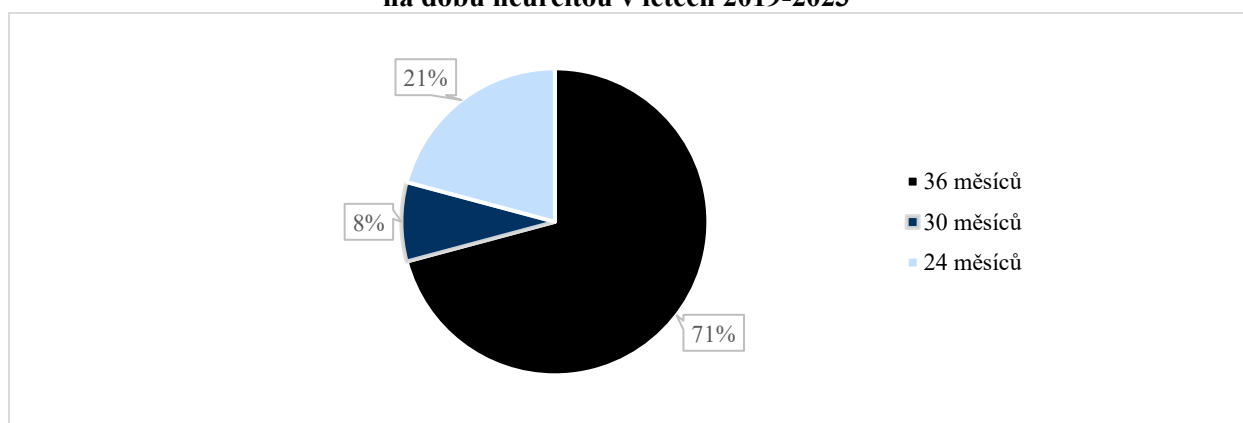
¹¹⁶ Viditelnost represe se vztahuje k nahlížení na trest většinou společností. K tomu považuji za nutné uvést, že výkon trestu vyhoštění může být pro konkrétní pachatele tíživější než trest odnětí svobody, na což upozorňuji v kap. 3.5.

¹¹⁷ Data poskytnutá Ministerstvem spravedlnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 8 Tdo 135/2009, č. 30/2010 Sb. rozh. tr.

zkoumaných ve vztahu k osobě pachatele velmi obtížná. Tím spíše nelze vyloučit, že v některých případech může být uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou společně s podmíněným trestem odnětí svobody žádoucí. Přesto, jak ilustruje Graf č. 4, soudy v těchto případech ukládají podmíněný trest odnětí svobody nejčastěji v jeho maximální výměře.¹¹⁹ Tato skutečnost odpovídá nezbytnosti uložení časově neomezeného trestu vyhoštění za současného zohlednění všech relevantních zjištění k pachateli.

Graf č. 4: Délka podmíněného trestu odnětí svobody uloženého vedle trestu vyhoštění na dobu neurčitou v letech 2019-2023¹²⁰

Dle mého názoru na druhou stranu není vyloučeno ani souběžné uložení výjimečného trestu a trestu vyhoštění na dobu neurčitou pro případ podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, avšak takový souběh si lze představit jen v opravdu výjimečných případech. Zároveň je v takové chvíli možno uvažovat o smyslu takového trestu. Pokud by došlo k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí, bylo by tomu po nejméně 20 letech z důvodu absence hrozby opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu.¹²¹ U odsouzeného by tedy nadále neměla hrozit recidiva, byť vztažená k opětovnému spáchání trestného činu vysoké závažnosti. Vzhledem k podmíněnému propuštění musela proběhnout i třeba částečná náprava pachatele, která by u trestu vyhoštění na dobu neurčitou měla být prakticky vyloučena. V důsledku odsouzení by navíc byl odsouzenému ukončen přechodný pobyt, případně by mohl být správně vyhoštěn vzhledem k přetrvávající existenci důvodného nebezpečí narušení veřejného pořádku¹²² a zřejmě by pro něj bylo do budoucna nemožné získat

¹¹⁹ Ustanovení § 81 trestního zákoníku.

¹²⁰ Data poskytnutá Ministerstvem spravedlnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

¹²¹ Ustanovení § 88 odst. 5 trestního zákoníku.

¹²² Ustanovení § 19 odst. 1 písm. a) a § 119 zákona o pobytu cizinců.

dlouhodobé vízum či jiné pobytové oprávnění České republiky.¹²³ Lze shrnout, že jestliže by odsouzený vykonával trest odnětí svobody doživotně, nebylo by možné trest vyhoštění realizovat. V případě, že by došlo k jeho podmíněnému propuštění z tohoto trestu, ochranu společnosti by mohly účinně zajistit prostředky správního práva a zároveň by tím byla plně reflektována možnost (a uskutečnění) nápravy pachatele.

2.7. Ukládání trestu trestním příkazem

Trestní příkaz vydává samosoudce v tzv. zkráceném řízení, ve kterém se nekoná hlavní líčení, jelikož skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy.¹²⁴ Okruh trestů, které je možné trestním příkazem uložit, je oproti standardnímu řízení zúžen. Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. došlo s účinností od 1. 1. 2002 k zavedení možnosti uložit trestním příkazem také trest vyhoštění. Trestní řád umožňuje uložení trestu vyhoštění do pěti let, trest vyhoštění na dobu neurčitou ve zkráceném řízení uložit nelze.

V minulosti se nicméně objevily snahy o zavedení možnosti ukládat trestním příkazem trest vyhoštění bez časového omezení, v jejichž důsledku by bylo možné uložit trestním příkazem také trest vyhoštění na dobu neurčitou. Na tomto místě je třeba uvést, že tyto snahy předcházely rozšíření okruhu trestů, které lze uložit trestním příkazem, o časově omezený trest vyhoštění.¹²⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona tehdy zdůvodňovala potřebu ukládat trest vyhoštění trestním příkazem zejména ulehčením justičnímu systému a efektivitou trestu v případě drobné majetkové činnosti cizinců.¹²⁶ K tomu lze i s odkazem na obsah kap. 2. seznat, že obdobná argumentace se sice uplatní pro trest vyhoštění na dobu určitou, ale pro jeho časově neomezenou formu nikoliv. Domnívám se, že i kdyby návrh zákona tehdy prošel a trestní řád by umožnil ukládat trestním příkazem také trest vyhoštění na dobu neurčitou, nebylo by jeho uložení v praxi téměř možné. Jak vyplývá i z uvedené důvodové zprávy, trestním příkazem by měly být řešeny věci skutkově a

¹²³ Např. ustanovení § 20 odst. 5 písm. c) nebo § 75 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 174 zákona o pobytu cizinců.

¹²⁴ Ustanovení § 314e odst. 1 trestního řádu.

¹²⁵ Vůli zvýšit výměru trestu vyhoštění při ukládání trestním příkazem, a to i na dobu neurčitou, však někteří respondenti později vyjádřili např. ve výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci z roku 2008 (ZEMAN, P. et al. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, s. 51.)

¹²⁶ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád). Důvodová zpráva* [online]. Praha: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 1995 [cit. 2024-09-03]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t194600.htm>.

právně jednoduché, což se vztahuje typicky na drobnou majetkovou činnost a zpravidla nikoliv na páchání trestných činů, jejichž závažnost vyžaduje uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou.

K výše zmíněnému je třeba dodat, že i uložení trestu vyhoštění do pěti let trestním příkazem je často shledáváno problematickým. Je tomu tak zejména z důvodu, že kromě požadavku spolehlivého zjištění skutkového stavu je nutno zjistit také okolnosti významné pro stanovení druhu trestu a jeho výměry. U trestu vyhoštění, kdy je nutné vyloučit existenci překážek pro uložení tohoto trestu, to zpravidla nebude bez hlavního líčení možné.¹²⁷ Opět se tím vracím k obtížnosti generalizace při ukládání trestu vyhoštění v důsledku potřebného rozsahu zjištění k osobě pachatele a jeho poměrům.

¹²⁷ TIBITANZLOVÁ, A. K ukládání trestu vyhoštění trestním příkazem. In: JELÍNEK, J. a kol. *Terorismus - základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017, s. 148.

3. Výkon trestu

Příslušný soud s přihlédnutím k pravidlům pro ukládání trestu rozhodne o jeho uložení rozsudkem. Pokud uloží trest vyhoštění, nikdy neurčuje, kam se osoba bude vyhošťovat.¹²⁸ S ohledem na to, že soud nerozhodne o státu vyhoštění, je již tato skutečnost ponechána výkonu trestu. Platí, že vyhoštění se zpravidla provádí z území České republiky do státu, jehož státní občanství odsouzený má.¹²⁹ I za tímto účelem soud musí zjistit státní příslušnost pachatele ve smyslu ustanovení § 80 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku a současně jí uvést v nařízení výkonu trestu.¹³⁰

Výkon trestu vyhoštění je oproti výkonu jiných trestů specifický. Současná právní úprava již stanoví postup a povinnosti jednotlivých orgánů přímo v trestním řádu. Do novely trestního řádu provedené zákonem č. 150/1997 Sb. s účinností od 1. 10. 1997 byl výkon trestu upraven pouze vnitřními předpisy, jak uvádím blíže v kap. 3.4., přičemž jejich využití se předpokládá i nyní, avšak základní rámec průběhu vyhoštění stanoví trestní řád. Koncepce výkonu trestu vyhoštění vychází z povinnosti odsouzeného, aby odsuzující rozsudek ukládající mu trest vyhoštění respektoval, přičemž teprve při hrozbě maření výkonu trestu odsouzeným přichází v úvahu státní donucení.¹³¹ To znamená, že pokud odsouzený není ve vyhošťovací vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, je na něm, aby se podrobil trestu a odcestoval z České republiky.

3.1. Činnost soudu po právní moci rozsudku

Praxe vyžaduje, aby soud po právní moci rozsudku učinil kroky směřující zejména k obeznámení příslušných orgánů o uložení trestu a tím zajistil realizaci vyhoštění. V souladu s ustanovením § 315 trestního řádu, jakož i dle dikce příslušných ustanovení k výkonu trestu vyhoštění, jsou povinnosti soudu při výkonu trestu svěřeny předsedovi senátu soudu prvního stupně. Po právní moci rozsudku má předseda senátu povinnost zaslat nařízení výkonu trestu Policii České republiky a vyzvat odsouzeného k neprodlenému vycestování.¹³²

Další postup závisí na tom, zda byl trest vyhoštění uložen samostatně nebo vedle jiného trestu. Při samostatném uložení nebo uložení vedle trestu nepostihujícího odsouzeného na svobodě, je předseda senátu oprávněn poskytnout odsouzenému přiměřenou lhůtu k obstarání

¹²⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. s. 1300.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Ustanovení § 78 odst. 3 kancelářského řádu.

¹³¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3951.

¹³² Ustanovení § 350b odst. 1 trestního řádu.

záležitostí v maximální lhůtě jednoho měsíce ode dne nabytí právní moci rozsudku s možností jejího prodloužení až na 180 dnů¹³³, o čemž též vyrozumí Policii České republiky. Předpokladem pro poskytnutí času k obstarání záležitostí odsouzeného je především absence hrozby zmaření výkonu trestu odsouzeným a zároveň existence okolností odůvodňujících tento postup.¹³⁴ Podle komentářové literatury je lze shledat typicky u osob, které po nějakou dobu žily na území České republiky, a nebo by jim absencí této lhůty vznikla újma či lhůta umožňuje odstranit překážku ve vycestování.¹³⁵ I s ohledem na zmíněné lze dojít k závěru, že lhůta může být odsouzenému poskytnuta téměř za jakýchkoliv okolností, pokud to soud považuje za relevantní a důvodné.

Pokud byl trest vyhoštění uložen vedle jiného trestu, vyjma trestu odnětí svobody, je tento třeba vykonat ihned po právní moci rozsudku a před realizací vyhoštění. Nicméně, jak bylo ilustrováno v Grafu č. 3, trest vyhoštění na dobu neurčitou bývá nejčastěji ukládán společně s trestem odnětí svobody. Předseda senátu má v takovém případě povinnost zaslat nařízení výkonu trestu též věznicí, ve které se odsouzený nachází.¹³⁶ Policii České republiky může v takovém případě současně požádat o obstarání cestovních dokladů odsouzeného,¹³⁷ neboť se vzhledem k jeho omezení na svobodě nepředpokládá, že by si je byl schopen obstarat, pokud je nemá. Podrobnějšímu postupu realizace vyhoštění odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody se věnuji v kap. 3.3.

V poslední řadě připadá v úvahu situace, kdy se odsouzený v době nabytí právní moci rozsudku již nenachází na území České republiky. Jak jsem konstatovala v kap. 1.3., i tehdy je naplněn zábranný účel trestu, neboť trvá zájem státu na znemožnění opětovného vstupu odsouzeného na jeho území. Předseda senátu se tudíž omezí na zaslání nařízení výkonu trestu Policii České republiky¹³⁸ a počátek výkonu trestu nastane společně s právní mocí rozhodnutí.

3.2. Odložení výkonu trestu vyhoštění

Výkon trestu vyhoštění lze oddálit, pokud předseda senátu usnesením¹³⁹ rozhodne o odložení výkonu trestu. Předseda senátu tak učiní ve dvou případech. Zaprvé, pokud odsouzený

¹³³ Ustanovení § 350b odst. 2 a 3 trestního řádu.

¹³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář.* s. 3952.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Ustanovení § 350d trestního řádu.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Ustanovení § 350g odst. 1 trestního řádu.

¹³⁹ Ustanovení § 119 odst. 1 trestního řádu.

jako žadatel oprávněný k setrvání na území České republiky podal žádost o udělení mezinárodní ochrany,¹⁴⁰ to znamená azylu nebo doplňkové ochrany, a dále pokud je mu udělena doplňková ochrana nebo zvláštní ochrana a pomoc podle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.¹⁴¹

V případě probíhajícího řízení o udělení mezinárodní ochrany vyrozumí předseda senátu o odložení výkonu trestu příslušný orgán, kterým je Ministerstvo vnitra, a požádá jej o vyrozumění o výsledku řízení.^{142,143} Proti rozhodnutí Ministerstva vnitra může žadatel podat žalobu podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Pokud má žaloba odkladný účinek, do rozhodnutí soudu má odsouzený postavení žadatele o udělení mezinárodní ochrany.¹⁴⁴ Krajský soud rozhodující o žalobě a stejně tak Nejvyšší soud pro případ podání kasační stížnosti proti rozhodnutí krajského soudu rozhodne takovou věc přednostně a s nejvyšším urychlením, nejpozději do 60 dnů ode dne zahájení řízení nebo ode dne, kdy se po zahájení řízení dozvěděl o uložení trestu vyhoštění.¹⁴⁵ Pokud by šlo o žádost zjevně nedůvodnou, kterou je i žádost podaná odsouzeným s cílem vyhnout se vyhoštění, soud ji zamítne.¹⁴⁶ Tímto způsobem má být zabráněno zneužívání žádostí o udělení azylu za účelem odkladu výkonu trestu vyhoštění, a zároveň dosaženo efektivní ochrany žadatelů. Zákonná úprava touto cestou provádí požadavky Směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. 4. 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany.¹⁴⁷ Pokud by odsouzenému byl udělen azyl, od výkonu trestu vyhoštění nebo jeho zbytku soud upustí ve smyslu ustanovení § 350h odst. 4 trestního zákoníku, čímž se blíže zabývám v kap. 4.1.

Jestliže by odsouzenému Ministerstvo vnitra udělilo doplňkovou ochranu, byl by tím naplněn druhý důvod pro odložení výkonu trestu. Stejně jako při udělení doplňkové ochrany se postupuje při udělení zvláštní ochrany a pomoci Policií České republiky nebo Vězeňskou službou

¹⁴⁰ Ustanovení § 350b odst. 4 trestního řádu.

¹⁴¹ Ustanovení § 350g odst. 5 trestního řádu.

¹⁴² Ustanovení § 350b odst. 4 trestního řádu.

¹⁴³ Ustanovení § 8 zákona o azylu.

¹⁴⁴ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) zákona o azylu.

¹⁴⁵ Ustanovení § 32 odst. 4 zákona o azylu.

¹⁴⁶ Ustanovení § 16 odst. 1 písm. g) zákona o azylu.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 3953.

České republiky¹⁴⁸ podle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Jedná se o dočasné překážky ve výkonu trestu. V obou případech předseda senátu výkon trestu odloží na dobu, pro kterou svědčí odsouzenému mezinárodní nebo zvláštní ochrana, o čemž má povinnost vyrozumět příslušný orgán. Orgán je předsedou senátu zároveň požádán o oznámení ukončení nebo zániku udělené ochrany,¹⁴⁹ a tedy i důvodu pro dočasné odložení výkonu trestu. Po odpadnutí důvodu se trest vyhoštění vykoná.

3.3. Vyhošťovací vazba

Vyhošťovací vazba je zvláštním druhem vazby, do níž je odsouzený vzat po právní moci odsuzujícího rozsudku z důvodu, že hrozí: „...*obava, že odsouzený se bude skrývat nebo jinak mařit výkon trestu vyhoštění*“.¹⁵⁰ Jak vyplývá ze znění ustanovení § 350c trestního řádu, maření výkonu trestu může spočívat nejen ve skrývání odsouzeného, ale i v dalších skutečnostech. Komentářová literatura uvádí jako příklad této skutečnosti nečinnost odsouzeného v obstarávání cestovních dokladů.¹⁵¹ V každém případě však hrozba maření výkonu trestu musí být v době vzetí do vazby důvodná a aktuální,¹⁵² s přihlédnutím k tomu, že hlavním smyslem vazby je umožnění výkonu trestu vyhoštění. Podle trestního řádu lze vazbu nahradit zárukou, slibem nebo peněžitou zárukou. Na zmíněné se stejně jako na celé řízení o vyhošťovací vazbě použijí ustanovení hlavy čtvrté oddílu prvního trestního řádu.¹⁵³ Výkon vazby pak upravuje zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

O vzetí odsouzeného do vazby rozhoduje předseda senátu soudu prvního stupně, s výjimkou situace, kdy by důvody vazby nastaly před odvolacím soudem, tehdy rozhoduje předseda senátu soudu odvolacího.¹⁵⁴ Soudce je před vzetím odsouzeného do vazby povinen jej vyslechnout, což je dáno aplikací ustanovení hlavy čtvrté oddílu prvního trestního řádu. Pokud by výslech odsouzeného neproběhl, odsouzený by byl zbaven svobody v rozporu s trestním řádem a v rozporu s ustanovením čl. 5 odst. 1 Úmluvy a čl. 8 odst. 2 Listiny.¹⁵⁵ Pokud odsouzený vykonává trest

¹⁴⁸ Ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením.

¹⁴⁹ Ustanovení § 350b odst. 5 trestního řádu.

¹⁵⁰ Ustanovení § 350c odst. 1 trestního řádu.

¹⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář.* s. 3958.

¹⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. IV. ÚS 244/21.

¹⁵³ Ustanovení § 350c odst. 2 trestního řádu.

¹⁵⁴ Ustanovení § 350c odst. 1 trestního řádu ve spojení s § 78 odst. 5 kancelářského řádu.

¹⁵⁵ Ustanovení § 69 odst. 5 trestního řádu. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. II. ÚS 142/03.

odnětí svobody nebo se nachází ve vazbě, je třeba, aby soudce rozhodl o vzetí do vyhošťovací vazby tak, aby její výkon na předešlé bezprostředně navazoval.^{156,157} Soud bude zvažovat vzetí odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody do vyhošťovací vazby zejména, jestliže po výkonu trestu odnětí svobody nelze bezprostředně realizovat trest vyhoštění a je dána obava, že by trest v důsledku pobytu odsouzeného na svobodě nemohl být realizován ani do budoucna. Proti usnesení o vzetí odsouzeného do vazby je přípustná stížnost, která nemá odkladný účinek.¹⁵⁸

Institut vyhošťovací vazby byl do českého právního řádu zaveden zákonem č. 150/1997 Sb. s účinností od 1. 10. 1997. Znění ustanovení § 350c trestního řádu se od té doby nezměnilo. S ohledem na odkaz na použití právní úpravy hlavy čtvrté oddílu prvního trestního řádu vznikly v praxi interpretační potíže týkající se nejvyšší přípustné doby trvání vazby. Podle některých názorů přitom neměly být činěny rozdíly mezi vyhošťovací vazbou a vazbou standardní, tudíž se na celkovou dobu omezení svobody osoby mělo uplatnit maximální přípustné trvání vazby upravené v hlavě čtvrté oddílu prvním trestního řádu. Opačný názor spočíval v pojetí vyhošťovací vazby jako samostatného institutu zajišťujícího výlučně výkon trestu, jehož trvání je nutné posuzovat zvlášť.¹⁵⁹ Potížemi se zabývalo i Nejvyšší státní zastupitelství, které určilo, že délku trvání vyhošťovací vazby je třeba posuzovat samostatně a nezávisle na původním řízení z důvodu její zvláštní povahy a charakteru. Vzhledem k tomu se na její trvání použije současné znění ustanovení § 72a odst. 1 trestního řádu, jež stanoví celkovou dobu trvání vazby v závislosti na závažnosti spáchaného trestného činu, nikoliv však současné znění ustanovení § 72a odst. 1 trestního řádu rozlišující přípustné trvání vazby v přípravném řízení a řízení před soudem.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Ustanovení § 78 odst. 6 kancelářského řádu.

¹⁵⁷ Pro případ podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, s přihlédnutím k neobvyklosti tohoto postupu u odsouzených k trestu vyhoštění, lze o vzetí odsouzeného do vyhošťovací vazby rozhodnout až po rozhodnutí o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2021, sp. zn. 9 To 25/2021.

¹⁵⁸ Ustanovení § 350c odst. 2 ve spojení s § 74 trestního řádu.

¹⁵⁹ KOUŘIL, I. Vyhošťovací vazba, zákonná doba jejího trvání a praxe soudů. *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 6, s. 262-264.

¹⁶⁰ Nejvyšší státní zastupitelství. *Výkladové stanovisko k vyhošťovací vazbě a postupu státního zástupce pověřeného výkonem dozoru nad místy výkonu vazby a trestu odnětí svobody v této souvislosti* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2002 [cit. 2024-10-18]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/stanovisko-2-2002.pdf>.

Tomuto výkladu nejenže přisvědčil Nejvyšší soud,¹⁶¹ ale také mu odpovídá znění ustanovení § 72a odst. 5 trestního řádu, které explicitně stanoví, že doba trvání vazby: „*v řízení o výkonu trestu vyhoštění (§ 350c odst. 1), se posuzuje samostatně a nezávisle na vazbě v původním řízení.*“. Při vzetí odsouzeného do vyhošťovací vazby se tedy počítá doba jejího trvání od začátku, bez ohledu na případnou délku trvání vazby v řízení před pravomocným skončením věci. Maximální doba, kterou odsouzený může strávit ve vyhošťovací vazbě, se pak posuzuje dle ustanovení § 72a odst. 1 trestního řádu.

Vyhošťovací vazba vzhledem ke svému účelu nejčastěji končí dnem, kterým je cizinec vyhoštěn. Nicméně i s ohledem na její časové omezení může někdy dojít k dřívějšímu ukončení, které nepředchází předání k výkonu trestu vyhoštění. O propuštění odsouzeného z vyhošťovací vazby v takovém případě rozhoduje soud¹⁶² usnesením, příkaz k propuštění z vazby nepostačí.¹⁶³

3.4. Vyhoštění cizince omezeného na svobodě

Přestože právní úprava výkonu trestu vyhoštění upřednostňuje splnění povinnosti odsouzeného respektovat rozsudek před státním donucením, u cizinců nacházejících se ve vyhošťovací vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody je výkon trestu vyhoštění zajišťován Policií České republiky. Vzhledem k tomu, že většině odsouzeným k trestu vyhoštění na dobu neurčitou je souběžně uložen také nepodmíněný trest odnětí svobody, jejich vyhoštění zpravidla probíhá níže popsaným způsobem.

Trestní řád k vyhoštění osoby omezené na svobodě stanoví, že: „*zajistí jeho vycestování z území České republiky Policie České republiky, která po dohodě s předsedou senátu odsouzeného ve věznici převezme*“.¹⁶⁴ Tato úprava odpovídá variabilitě jednotlivých případů a rozdílnému způsobu přepravy odsouzených dle země, kam jsou vyhošťováni. Předpokladem převzetí odsouzeného Policií České republiky je přitom i existence cestovních dokladů odsouzeného, o jejichž zajištění může předseda senátu požádat již při zasílání nařízení výkonu trestu. Pokud jde o osoby nacházející se ve vyhošťovací vazbě, těmto do získání cestovních dokladů vazba nebude ukončena, neboť trest vyhoštění nebude možné provést. Již obstarání

¹⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2001, sp. zn. 3 Tvo 3/2001, č. 37/2001 Sb. rozh. tr. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 5. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 303/2003, č. 5/2004 Sb. rozh. tr.

¹⁶² V souladu s § 73b odst. 2 a 3 trestního řádu musí rozhodnout soud, tzn. samosoudce nebo senát.

¹⁶³ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 5. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 303/2003, č. 5/2004 Sb. rozh. tr. Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. III. ÚS 1857/18.

¹⁶⁴ Ustanovení § 350f trestního řádu.

cestovních dokladů je často podmíněno vynaložením určitých nákladů. Na realizaci vycestování odsouzeného pak pravidelně případnou další cestovní náklady. Jelikož právní úprava vychází z priority výkonu trestu vyhoštění,¹⁶⁵ pokud odsouzený neuhradí náklady dobrovolně, nese je s výjimkou nákladů vazby Policie České republiky.¹⁶⁶

Přípravu a průběh realizace trestu vyhoštění trestní řád blíže neupravuje. Vězeňská služba při přípravě odsouzeného a Policie České republiky při přebírání odsouzeného a zajišťování jeho vycestování postupují zejména v souladu s metodickým listem ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 1/2013, kterým se stanoví principy a pravidla zacházení s odsouzenými, kteří nejsou státními občany České republiky ve výkonu trestu odnětí svobody, se závazným pokynem policejního prezidenta č. 159/2009 o eskortách, střežení osob a o policejních celách, a s dalšími vnitřními předpisy. Způsob vycestování odsouzeného závisí na tom, kam je vyhošťován: podle toho je standardně eskortován na pozemní státní hranice nebo je zajištěna jeho letecká eskorta.¹⁶⁷

Výkon trestu vyhoštění cizinců, kteří byli vzati do vyhošťovací vazby nebo kteří vykonávají trest odnětí svobody, sleduje v souladu s mezinárodními závazky České republiky¹⁶⁸ veřejný ochránce práv.¹⁶⁹ Za účelem ochrany práv cizinců a kontroly zacházení s nimi navrhuje Policii České republiky a Vězeňské službě České republiky opatření k nápravě. Mimo jiné často požaduje dostatečně včasné a úplné informování odsouzeného o průběhu vyhoštění v jazyce, kterému rozumí, zajištění odsouzeného tekutinami a stravou na cestu nebo přítomnost zaměstnanců kanceláře veřejného ochránce práv v eskortním vozidle. Z praxe veřejného ochránce práv je patrné, že klade důraz právě na komunikaci s odsouzeným, konkrétně na poskytnutí informací o datu vycestování a datu, času a místu příjezdu do cílové země.¹⁷⁰ Požadavek na humánní zacházení

¹⁶⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 3966.

¹⁶⁶ Ustanovení § 350f odst. 2 trestního řádu.

¹⁶⁷ Čl. 5 odst. 2 písm. f) závazného pokynu policejního prezidenta č. 159/2009, o eskortách, střežení osob a o policejních celách.

¹⁶⁸ Zejména v souladu s Opěním protokolem k Úmluvě proti mučení publ. pod. č. 78/2006 Sb. Zákonná úprava odpovídá transpozici Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. 12. 2008, o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků.

¹⁶⁹ Ustanovení § 1 odst. 6 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.

¹⁷⁰ Např. Veřejný ochránce práv. *Zpráva ze sledování vyhoštění* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2017 [cit. 2024-10-29]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/26-2017-SV-VS-zprava__841259_.pdf. Veřejný ochránce práv. *Zpráva ze sledování vyhoštění* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2021 [cit. 2024-10-29]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/NZ%2021-2021-zpr%C3%A1va.pdf>.

s odsouzeným a předně pak na předání informací o době a realizaci vyhoštění alespoň 24 hodin dopředu potvrdil i Ústavní soud.¹⁷¹ V rámci přípravy odsouzeného na vyhoštění je dle mezinárodních standardů také vhodné odsouzenému umožnit kontaktovat blízké osoby nacházející se jak v České republice, tak v zemi, kam má být vyhoštěn.¹⁷² Pokud je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody, již při zpracovávání jeho programu zacházení má být přihlédnuto k uloženému trestu vyhoštění,¹⁷³ kdy i tímto způsobem má být připravován na následné vyhoštění.

3.5. Důsledky a citelnost trestu

Po realizaci vycestování musí být cizinci znemožněn návrat do České republiky. Na základě obdržení nařízení o výkonu trestu vyhoštění označí Policie České republiky odsouzeného cizince za nežádoucí osobu a zařadí jej do evidence nežádoucích osob.¹⁷⁴ Na úrovni Schengenského prostoru funguje Schengenský informační systém, což je sdílená databáze, do které Policie České republiky cizince zařadí vedle evidence nežádoucích osob, pokud existuje důvodné nebezpečí, že tento cizinec může závažným způsobem narušit veřejný pořádek nebo ohrozit bezpečnost smluvních států.¹⁷⁵ Při překračování hranic Schengenského prostoru příslušníkem třetího státu je v rámci důkladné hraniční kontroly prověřen také jeho záznam v Schengenském informačním systému.¹⁷⁶ Prověření v databázích může nicméně podléhat i občan EU, přestože tomu svědčí právo na svobodný pohyb a pobyt na území všech členských států.¹⁷⁷ Následkem zařazení v evidenci nežádoucích osob je odepření vstupu cizince na území České republiky, při zařazení do Schengenského informačního systému odepření vstupu do jakéhokoliv státu Schengenského prostoru.¹⁷⁸ S ohledem na to, že je Česká republika součástí Schengenského prostoru, důsledky pro odsouzeného mohou mít širší rozměr.

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15.

¹⁷² Council of Europe. *Twenty Guidelines on Forced Return* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2005 [cit. 2024-10-30]. Chapter 5, Guideline 15., par. 2, s. 44. Dostupné z: https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf.

¹⁷³ Ustanovení § 98 odst. 2 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

¹⁷⁴ Ustanovení § 154 odst. 3 písm. a) a odst. 6 zákona o pobytu cizinců.

¹⁷⁵ Ustanovení § 154 odst. 6 věta druhá zákona o pobytu cizinců.

¹⁷⁶ Ustanovení čl. 8 odst. 3 písm. a) bodu vi) Schengenského hraničního kodexu.

¹⁷⁷ Ustanovení čl. 8 odst. 2 Schengenského hraničního kodexu. Ustanovení čl. 20 a 21 Smlouvy o fungování EU.

¹⁷⁸ Ustanovení čl. 6 odst. 1 písm. d) ve spojení s čl. 14. odst. 1 Schengenského hraničního kodexu. Ustanovení § 9 odst. 1 písm. f) zákona o pobytu cizinců.

V důsledku uložení trestu vyhoštění cizinci z třetí země tedy nejenže tento cizinec není oprávněn k opětovnému vstupu na území České republiky, ale často nebude vpuštěn ani na území Schengenského prostoru. To může výrazně ovlivnit jeho styky, podnikatelské aktivity či pracovní povinnosti. Pro cizince z třetích zemí stejně jako pro občany EU dále platí, že dokud trvá trest vyhoštění na dobu neurčitou, nelze cizince z evidence nežádoucích osob vyřadit. Policie České republiky k žádosti odsouzeného ani nezkoumá, zda cizinec představuje nežádoucí osobu v materiálním smyslu.¹⁷⁹

Posouzení citelnosti trestu vyhoštění na dobu neurčitou se různí. Jak například uvádí soudkyně JUDr. Ivana Janů v odlišném stanovisku k nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4503/12: „vyhoštění je nutno obecně považovat za podstatně mírnější způsob potrestání než trest odnětí svobody, když vyhoštěná osoba může svobodně žít svůj život a nalézat své štěstí ve svém domovském státě, případně v jiných státech, ve kterých jí pobyt nebyl zakázán“. Prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr. naopak dochází k závěru, že: „trest vyhoštění na dobu neurčitou představuje velice přísný trest, který postihuje pachatele na celý zbytek jeho života. Z hlediska negativních důsledků odsouzení pro pachatele může být tedy dokonce přísnějším trestem než trest odnětí svobody na doživotí, jehož ukončení lze dosáhnout podmíněným propuštěním a následným osvědčením se ve zkušební době a jenž může pak být, byť po dlouhé době, také zahlazen“.^{180,181} Pokud jde o citelnost trestu bez ohledu na délku jeho trvání, platí, že cizinci odsouzení k trestu vyhoštění jej v praxi zpravidla pocítují tíživým. To potvrzují výstupy z výzkumů či práce s cizinci odsouzenými k trestu vyhoštění, dle kterých cizinci z České republiky nechtějí být vyhošťováni a vyhoštění se aktivně brání.¹⁸² S ohledem na výše popsané důsledky trestu se domnívám, že významným faktorem v přístupu odsouzených z třetích států je právě výrazné omezení států, kde cizinec může případně žít v důsledku existence Schengenského prostoru. Skutečnost, že se cizinci brání trestu vyhoštění, nelze samu o sobě považovat za určující, když se pochopitelně budou snažit vyhnout

¹⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 6. 2023, sp. zn. 10 As 363/2020.

¹⁸⁰ KALVODOVÁ, V. K zahlazení trestu vyhoštění. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2020*. s. 10.

¹⁸¹ Obdobně JUDr. Alena Tibitanzlová, Ph.D.: „důsledky, které jsou s trestem vyhoštění neoddělitelně spjaté, však mohou být často jistě srovnatelné, ne-li snad i závažnější, než nepodmíněný trest odnětí svobody“ (TIBITANZLOVÁ, A. *K ukládání trestu vyhoštění trestním příkazem*. s. 149.).

¹⁸² Srov. SCHEINOST, M., JARKOVSKÁ, L., LUPTÁKOVÁ, M., KREJČOVÁ, S. *Výzkum cizích státních příslušníků v českých věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 63. Veřejný ochránce práv. *Zpráva ze sledování vyhoštění* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2017 [cit. 2024-10-29]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/7-2017-NZ-AL_zprava.pdf.

také trestům jiným. Je však zajímavé, že se v konkrétních případech lze setkat s tím, že odsouzený považuje trest vyhoštění (na dobu určitou) za více postihující trest než trest odnětí svobody s podmíněným odkladem,¹⁸³ při jehož uložení by mu hrozila přeměna na trest odnětí svobody. Tím spíše se domnívám, že trest vyhoštění na dobu neurčitou budou cizinci s přihlédnutím k omezené možnosti jeho zahlazení zpravidla považovat velmi tíživým.

I vzhledem k tomu, že je na soudu, aby stanovil trest odpovídající individuálním okolnostem případu, nelze při posuzování citelnosti trestu generalizovat. U trestu vyhoštění bude zvláště záležet na tom, zda je osoba příslušníkem třetí země či občanem EU, jak dlouho a z jakého důvodu pobývala v České republice, zároveň jak dlouho již nepobývala v prostředí svého domovského státu nebo zda v tomto prostředí má vazby a zda je schopna se tam například živit činností, kterou se živila v České republice či jiném státu EU. Zásah do života odsouzeného hodnocený dle míry omezení jeho standardu života¹⁸⁴ může být při kombinaci několika uváděných kritérií značný. Přestože má trest spíše chránit společnost než vyjadřovat míru odsudku pachatele, domnívám se, že citelnost trestu vyhoštění na dobu neurčitou může dosahovat vysoké míry, neboť nikdy nelze vyloučit, že odsouzenému tento trest bude v budoucnosti činit potíže v různých oblastech života.

3.6. Nerespektování trestu

Trest vyhoštění cizinec může porušit nevycestováním z České republiky nebo jeho návratem po realizaci vyhoštění. Jak jsem opakovaně uvedla, u trestu vyhoštění na dobu neurčitou se vyhoštění zpravidla uskutečňuje státním donucením, tudíž se odsouzení nerespektování trestu mohou dopustit předně neoprávněným návratem na území státu. Přes výše popsaný mechanismus, kterým má být cizinci vykonávajícímu trest vyhoštění odepřen vstup do České republiky, tuto variantu nelze zcela minimalizovat. Je tomu tak zejména z důvodu absence kontrol na vnitřních hranicích Schengenského prostoru, v jejichž důsledku nelze efektivně sledovat pohyb občanů EU, a zároveň nelze vyloučit pochybení při kontrole osob z třetích států uskutečněné na vnějších hranicích či jejich nelegální překročení.

Jestliže cizinec přes trvajícím trest vyhoštění vstoupí na území České republiky, spáchá tím trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle ustanovení § 337 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku. Skutková podstata trestného činu od novely trestního zákoníku provedené

¹⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 809/2014, č. 22/2015 Sb. rozh. tr. Obdobně Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 11 Tdo 752/2019.

¹⁸⁴ Srov. DRÁPAL, J. *Za reformu systému trestů: Citelnost trestů, jejich ekvivalence a nekoncepčnost současného systému.*

zákonem č. 173/2023 Sb. s účinností od 1. 7. 2023 výslovně stanoví, že trestný čin je spáchán již vstupem, nebo dále tím, že se cizinec navzdory uloženému trestu na území zdržuje poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření směřující k jeho vycestování.¹⁸⁵ Do novelizace tato skutková podstata spočívala ve zdržování se cizincem na území České republiky.

Změna právní úpravy se primárně dotkla nevycestování cizince z území, které se u trestu vyhoštění na dobu neurčitou objevuje pouze zřídka. Spočívá v tom, že skutková podstata trestného činu nebude naplněna pouhým neoprávněným se zdržováním na území České republiky, ale teprve po neúspěšném použití opatření směřujících k vycestování odsouzeného. Podle důvodové zprávy k novele je za opatření směřující k vycestování třeba považovat zejména vyhošťovací vazbu, nikoliv například poskytnutí lhůty k vycestování.¹⁸⁶ Skutková podstata trestného činu tudíž může být u trestního vyhoštění naplněna prakticky jen porušením vyhošťovací vazby. Novelizované znění ustanovení § 337 trestního zákoníku je z toho důvodu některými autory kritizováno, když v jeho důsledku dojde k významnému omezení možnosti trestního postihu nevycestování odsouzeného cizince z České republiky.¹⁸⁷ Nad novelizací však lze uvažovat také tím způsobem, že použitím opatření v konečném důsledku dojde k vycestování odsouzeného bez potřeby vést jeho další trestní stíhání, kterým by byly orgány činné v trestním řízení opětovně zatíženy.

Nerespektování trestu vyhoštění nejenže pro odsouzeného představuje riziko dalšího trestního stíhání, také mu může přivodit vyšší výměru trestu vyhoštění. Nejvyšší soud k tomu uvedl, že pokud byl pachatel trestného činu dříve uložen časově omezený trest vyhoštění, který pachatel nerespektoval nebo se vyhýbal jeho výkonu, může tato skutečnost odůvodňovat uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou.¹⁸⁸ Mohlo by se zdát, že se tím rozšiřuje okruh situací, u kterých bude uložení časově neomezené varianty trestu vhodné. Fakticky však nerespektování trestu vypovídá o osobnosti a poměrech pachatele, které jsou při ukládání trestu posuzovány a jichž nebezpečnost či narušení odůvodňuje uložení trestu na dobu neurčitou.

¹⁸⁵ Ustanovení § 337 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku.

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 173/2023 Sb.

¹⁸⁷ ERAZÍM, M. Vstoupit nebo se zdržet aneb nad nenápadnou změnou trestního zákoníku. *Státní zastupitelství*. 2023, roč. 20, č. 6, s. 28-32.

¹⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 6 Tdo 193/2015.

3.7. Přerušeni výkonu trestu

Vzhledem k nemožnosti návratu odsouzených do České republiky se v praxi objevily potíže v případech, kdy byla jejich přítomnost v České republice potřebná pro účely trestního řízení.¹⁸⁹ V jejich důsledku došlo k novelizaci trestního řádu provedené zákonem č. 105/2013 Sb., kterou byl s účinností od 1. 1. 2014 zaveden institut přerušeni výkonu trestu vyhoštění. Přerušit výkon trestu lze pouze z důležitých důvodů a na potřebnou dobu. Předseda senátu o přerušeni rozhoduje usnesením, ve kterém blíže uvádí, na jakou dobu se výkon trestu přerušuje. Pokud by důvody přerušeni pominuly, předseda senátu rozhodne o odvolání přerušeni výkonu trestu.¹⁹⁰

Přerušeni výkonu trestu se primárně uplatní při předvolání vyhoštěné osoby jako svědka. Aby se tato osoba mohla do České republiky dostavit a po nezbytnou dobu se na jejím území zdržet, zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních umožňuje osobu dočasně vyřadit z evidence nežádoucích osob. Soud nebo státní zástupce, který má zájem předvolat cizince, o potřebě jeho přítomnosti v České republice informuje Ředitelství služby cizinecké policie a zároveň jej požádá o jeho prověření v evidenci nežádoucích osob. V případě obdrženi informace o zařazení cizince v evidenci v důsledku uloženi trestu vyhoštění požádá soud nebo státní zástupce předsedu senátu soudu příslušného k výkonu trestu o jeho přerušeni,¹⁹¹ na jehož základě Ředitelství služby cizinecké policie cizince z evidence dočasně vyřadí. Judikatura Ústavního soudu mimo jiné považuje za legitimní také přerušeni výkonu trestu za účelem zjištění, zda došlo k naplnění podmínek pro upuštění od výkonu trestu, čemuž se blíže věnuji v kap. 4.1.2.

¹⁸⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb.

¹⁹⁰ Ustanovení § 350h odst. 1 trestního zákoníku.

¹⁹¹ Ustanovení § 44 odst. 4 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

4. Upuštění od výkonu trestu a zahlazení odsouzení

Možnost ukončení výkonu trestu vyhoštění na dobu neurčitou prostřednictvím upuštění od jeho výkonu představuje vzhledem k neomezenosti trvání trestu důležitý institut. Ve vývoji právní úpravy trestu vyhoštění, jak jej popisují v této práci, lze sledovat, že postupně docházelo k upřesňování pravidel pro ukládání i výkon trestu. V souvislosti s tím se objevovaly také úvahy nad ukončením trestu a zahlazením odsouzení, a to již v návaznosti na novelu trestního zákona č. 140/1961 Sb. provedenou zákonem č. 253/1997 Sb. s účinností od 1. 1. 1998, kterou byla zavedena varianta trestu vyhoštění na dobu určitou a jejíž znění převzal trestní zákoník. Trest vyhoštění byl již v té době jediným fakticky nezahladitelným trestem v právním řádu České republiky, což bylo kritizováno především u trestů uložených na určitý čas.¹⁹² Vzhledem k této kritice a potřebám praxe byla do trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002 zavedena možnost upuštění od výkonu trestu a jeho zahlazení. S ohledem na povahu trestu vyhoštění na dobu neurčitou však zákon ve skutečnosti umožnil až na výjimky pouze zahlazení časově omezeného trestu. Vzhledem k neomezenému trvání výkonu trestu vyhoštění na dobu neurčitou jej lze zahladit pouze v důsledku prominutí či promlčení jeho výkonu anebo v návaznosti na upuštění od dalšího výkonu trestu.

4.1. Upuštění od výkonu trestu

Institut upuštění od výkonu trestu vyhoštění na dobu neurčitou byl do trestního řádu zaveden s úmyslem umožnit ukončení výkonu trestu v případě, že po právní moci rozsudku nastanou skutečnosti, které by v době ukládání trestu vyhoštění bránily jeho uložení. Podle komentářové literatury jím je třeba rozumět: „*konečné zastavení všech úkonů směřujících k výkonu trestu*“.¹⁹³ O upuštění od výkonu trestu rozhoduje předseda senátu soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni.¹⁹⁴ Příslušnost k rozhodování o upuštění od výkonu trestu byla na předsedu senátu přenesena teprve novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 220/2021 Sb. s účinností od 1. 1. 2022, do té doby rozhodoval soud. Proti rozhodnutí je možné podat stížnost, která má odkladný účinek.¹⁹⁵ Pokud rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu nabude právní moci a odsouzený se

¹⁹² KRATOCHVÍL, V. *Koncepce rekodifikace trestního práva hmotného České republiky a novelizace obecné části trestního zákona*.

¹⁹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 3969.

¹⁹⁴ Ustanovení § 350h odst. 3 ve spojení s § 315 odst. 2 trestního řádu.

¹⁹⁵ Ustanovení § 350h odst. 4 trestního řádu.

nachází ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vyhošťovací vazbě, trestní řád ukládá předsedovi senátu povinnost informovat o pravomocném rozhodnutí věznicí.¹⁹⁶

Využití institutu neodůvodňuje zjištění skutečností existujících, avšak neznámých, v době rozhodování o trestu, neboť pro tyto lze využít obnovu řízení ve smyslu ustanovení § 278 trestního řádu. Upuštěním od výkonu trestu lze toliko řešit situaci, kdy další realizaci trestu vyhoštění zabraňují skutečnosti nastalé dodatečně, po uložení trestu. Pro posuzování možnosti upustit od dalšího výkonu trestu je zásadní vytyčení okruhu těchto skutečností. Pojem „*skutečnosti, pro které trest vyhoštění nelze uložit*“ byl tradičně vykládán tím způsobem, že se jedná o okolnosti, pro které trest nemůže být uložen ve smyslu ustanovení § 80 trestního zákoníku.¹⁹⁷ Jeho výklad však významně ovlivnila judikatura Ústavního soudu popsána níže.

4.1.1. Judikatura Ústavního soudu

Ústavní soud se otázkou upuštění od výkonu trestu vyhoštění na dobu neurčitou poprvé zabývá v nálezu sp. zn. III. ÚS 3101/13 ze dne 18. 9. 2014, ve kterém přezkoumává možnost upuštění od výkonu trestu uloženého podle právní úpravy účinné do 31. 12. 1997. V obecné rovině konstatuje ústavnost časově neomezeného vyhoštění bez možnosti upuštění od jeho výkonu, a to zejména s ohledem na neexistenci ústavně zaručeného práva cizince na návrat do České republiky a na důraz na ochranu společnosti oproti nápravě pachatele trestného činu. Ústavní soud však zároveň shledává, že právě u trestu vyhoštění na dobu neurčitou je možné přímo z ústavního pořádku dovodit v určitých případech povinnost jeho nevykonání. Připomíná ústavní zásadu, dle které výkon trestu nesmí být v rozporu se zásadami přiměřenosti a racionality zásahu do základních práv a svobod pachatele trestného činu. Ústavní konformita zásahu do těchto práv uložením a výkonem trestu přitom může v důsledku mimořádných okolností pominout. Tyto okolnosti spočívají například v situacích v rovině rodinného života nebo zdravotního stavu odsouzeného, mimořádné humanitární situaci ve státě, do něhož je odsouzený vyhoštěn nebo také v přirozeně vzniklých společenských změnách, které ovlivňují ústavní konformitu užití a výkladu zákona. Ústavní soud v nálezu přímo stanoví, že takovou změnu může představovat i změna politiky trestání.

Ústavní soud tak v předmětném nálezu dochází k tomu, že další výkon trestu vyhoštění na dobu neurčitou může být i přes absenci výslovné úpravy předčasného ukončení trestu protiústavní, nicméně pouze za určitých výjimečných okolností. Připuštěním existence

¹⁹⁶ Ustanovení § 350h odst. 3 trestního řádu.

¹⁹⁷ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. s. 3968.

mimořádných důvodů pro upuštění od výkonu zbytku trestu vyhoštění na dobu neurčitou Ústavní soud de facto rozšířil důvody pro neuložení trestu vyhoštění ve smyslu ustanovení § 80 trestního zákoníku. Zároveň postavil najisto, že v důsledku změny právní úpravy trestu vyhoštění k 1. 1. 1998 může být trvání na dalším výkonu trestu uloženém před dlouhou dobou podle právní úpravy účinné do 31. 12. 1997 nepřiměřeně tvrdým.

Tyto závěry Ústavní soud rozvíjí v nálezu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 3628/18. Zde se Ústavní soud již zabývá trestem uloženým podle právní úpravy účinné od 1. 1. 1998, která výslovně požaduje přihlídnutí k možnostem nápravy pachatele při ukládání trestu. Přestože v kap. 1.3. zmiňují, že je náprava pachatele v účelu trestu vyhoštění významně upozaděna, i vzhledem k zařazení její prognózy mezi kritéria pro ukládání trestu se jedná o inherentní součást tohoto trestu. Ústavní soud proto uvádí, že trest musí umožnit nápravu a rehabilitaci pachatele, neboť v opačném případě by se takový trest za trest považoval pouze formálně. Existenci naděje a příležitosti nápravy pachatele přitom pokládá za nezbytný prvek trestu také judikatura Evropského soudu pro lidská práva.¹⁹⁸ Ústavní soud v předmětném nálezu upozorňuje na to, že absence možnosti ukončení trestu vyhoštění byla záměrem zákonodárce vztahujícím se k obtížnosti získávání spolehlivých a dostatečných informací o chování odsouzeného po jeho vyhoštění. Přes porozumění tomuto důvodu Ústavní soud zdůrazňuje, že jej nelze vztáhnout na všechny případy a absence právní úpravy může u některých odsouzených založit rozpor s jejich základními právy a svobodami. Neumožněním zohlednit nápravu pachatele při výkonu trestu by byla náprava jako součást trestu de facto i de iure popřena, čímž by mohlo dojít k porušení ustanovení čl. 39 Listiny. Z toho důvodu Ústavní soud požaduje: „...§ 350h odst. 4 trestního řádu ústavně konformně interpretovat tak, že za skutečnost, pro niž nelze trest vyhoštění na dobu neurčitou uložit a která nastala po vyhlášení rozsudku, lze považovat i zjištění, že pachatel se napravil, nadále nepředstavuje jeho pobyt na území České republiky bezpečnostní hrozbu, neohrožuje suverenitu České republiky ani nevytváří riziko pro jiný obecný zájem a i represivní účel trestu již byl naplněn“.

Požadavek ústavně konformní interpretace ustanovení § 350h odst. 4 trestního řádu potvrdil Ústavní soud také ve svém nálezu ze dne 7. 9. 2021, sp. zn. III. ÚS 788/21. Znovu v něm připomíná, že pokud by při ukládání trestu bylo známo, že dojde k nápravě pachatele a k naplnění

¹⁹⁸ Zejména Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 5. 2019 ve věci Matiošaitis a další proti Litvě, č. stíž. 22662/13 a další a Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 7. 2013 ve věci Vinter a další proti Spojenému království, č. stíž. 66069/09 a další. Srov. body 30 až 33 nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 3628/18.

represivního účelu trestu, postačovalo by uložení trestu vyhoštění na dobu určitou a uložení trestu v časově neomezené variantě by odporovalo principu proporcionality.

Z nastíněného vývoje judikatury k možnosti upuštění od výkonu trestu vyhoštění na dobu neurčitou je patrné, že došlo k odklonu od původní interpretace ustanovení § 350h odst. 4 trestního řádu. Ústavní soud vyžaduje existenci možnosti předčasně ukončit trest vyhoštění na dobu neurčitou za účelem ochrany ústavně zaručených práv a svobod odsouzených. Z toho důvodu pojem „*skutečnosti, pro které trest vyhoštění nelze uložit*“ vykládá extenzivně, a i s ohledem na absenci výslovného odkazu na ustanovení § 80 trestního zákoníku za obsah tohoto pojmu nepovažuje pouze překážky uložení trestu vyhoštění dle ustanovení § 80 trestního zákoníku. Výklad Ústavního soudu ve svých závěrech lépe odpovídá judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, kterou Ústavní soud v rozhodnutích cituje a která za součást trestu považuje také naději pachatele na nápravu, jejíž odepření by bez ohledu na závažnost spáchaného činu znamenalo popření vůbec základního aspektu lidství.¹⁹⁹

V návaznosti na novelizaci negativní podmínky uložení trestu dle ustanovení § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku popsanou v kap. 2.3.3. se Ústavní soud v nálezu ze dne 6. 3. 2024, sp. zn. III. ÚS 2897/23 vyjádřil k upuštění od výkonu trestu vyhoštění v kontextu této nové právní úpravy. Jelikož se jedná o příznivější právní úpravu a zákaz retroaktivity trestního zákona v neprospěch obviněného požaduje v takovém případě její použití,²⁰⁰ tresty uložené podle dřívějšího znění trestního zákoníku je ve vykonávacím řízení třeba posuzovat podle trestního zákoníku účinného v době rozhodování. Při rozhodování o upuštění od výkonu trestu je z toho důvodu třeba přihlédnout k právní úpravě nové a zohlednit širší použitelnost ustanovení § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku, která neumožňuje uložení trestu při nepřiměřeném zásahu do rodinného nebo soukromého života, neboť v opačném případě by mohlo dojít k porušení práva odsouzeného na spravedlivý proces dle ustanovení čl. 36 Listiny.

4.1.2. Upuštění od výkonu trestu v praxi

Rozšířením skutečností odůvodňujících upuštění od výkonu trestu výkladem Ústavního soudu se možnosti odsouzených dosáhnout ukončení trestu zvýšily, neboť nadále nejsou podmíněny vznikem negativních podmínek uložení trestu dle ustanovení § 80 odst. 3 trestního zákoníku.

¹⁹⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 5. 2019 ve věci *Matiošaitis a další proti Litvě*, č. stíž. 22662/13 a další.

²⁰⁰ Ustanovení čl. 40 odst. 6 Listiny.

Od výkonu trestu je možné upustit i při nápravě pachatele a naplnění účelu trestu. Základním předpokladem pro konstatování nápravy pachatele obecnými soudy je taková situace, kdy pachatel trest respektoval a vedl řádný život po nikoliv zanedbatelnou dobu, o čemž svědčí spolehlivé informace. Dá se předpokládat, že doba řádného života zpravidla bude muset dosahovat minimálně deseti let, jakožto horní hranice časově určité výměry trestu. Přestože na tomto místě používám pojem řádný život, ze znění zákona i judikatury je možné dovodit, že pro nápravu pachatele často bude svědčit teprve jeho velmi dobré chování.²⁰¹ Přes vymezení základních okolností, za kterých lze o nápravě pachatele a upuštění od výkonu trestu uvažovat, nelze kritéria pro takové rozhodnutí obecných soudů generalizovat. Při posuzování konkrétních případů bude mimo jiné třeba zohlednit například odsouzení pachatele před 1. 1. 1998, kdy právní úprava neumožňovala uložit trest v časově omezené výměře,²⁰² nebo další okolnosti. Soudy mají i dle výše popisované judikatury Ústavního soudu možnost při rozhodování o upuštění od výkonu trestu nejprve využít institutu přerušení trestu a dobu, po kterou trest bude přerušen, využít k potvrzení závěru o splnění podmínek odůvodňujících upuštění od výkonu trestu.²⁰³

Z informací poskytnutých obecnými soudy vyplývá, že v letech 2019-2023 bylo upuštěno od výkonu 35 trestů vyhoštění na dobu neurčitou.²⁰⁴ Přestože se jedná o okrajovou agendu, počet trestů, od jejichž výkonu bylo upuštěno, naznačuje, že soudy celorepublikově nerozhodují o upuštění od výkonu trestu pouze v ojedinělých případech, a to i v důsledku vyložené judikatury Ústavního soudu. Z rozhodnutí poskytnutých nebo zveřejněných obecnými soudy vyplývá, že odsouzení se v žádostech o upuštění od výkonu trestu mimo jiné odkazují na nálezy Ústavního

²⁰¹ Srov. ustanovení § 105 odst. 3 trestního zákoníku a Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 7. 2024, sp. zn. III. ÚS 564/24.

²⁰² Srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 2022, sp. zn. 8 To 39/2022.

²⁰³ Tuto možnost využil např. Okresní soud v Přerově, když odsouzenému výkon trestu vyhoštění na dobu neurčitou přerušil na dobu 5 let. Usnesení Okresního soudu v Přerově ze dne 15. 9. 2020, sp. zn. 1 T 236/85.

²⁰⁴ Data poskytnutá obecnými soudy podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Zahrnují rozhodnutí soudů prvního stupně i rozhodnutí soudů druhého stupně ke stížnosti odsouzeného. Vzhledem k tomu, že soudy nejsou povinny vést statistiku týkající se upuštění od výkonu trestů a vyhledávání informací závisí na možnostech a důkladnosti konkrétního soudu, nelze považovat počet rozhodnutí za zcela konečný.

soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 3628/18, a že k judikaturním závěrům je soudy přihlíženo, zejména v případech, kdy odsouzený doloží dostatek podkladů ke svému řádnému chování.²⁰⁵

4.2. Prominutí a promlčení výkonu trestu

Při zohlednění všech možností českého právního řádu lze vedle upuštění od výkonu trestu uvažovat také o jeho prominutí nebo promlčení jeho výkonu. Prominutí a promlčení výkonu trestu jsou oproti upuštění od výkonu trestu méně časté. Prominout trest je oprávněn prezident republiky udělením milosti nebo udělením amnestie, která podléhá kontrasignaci a je tak vázána na součinnost vlády.²⁰⁶ Pro promíjení trestů milostí platí, že frekvence jejich udělování neustále klesá a týká se jednotek odsouzených.²⁰⁷ K výslovnému prominutí trestů vyhoštění amnestií došlo pouze v roce 1998 amnestií udělenou prezidentem Václavem Havlem v souvislosti s rozdělením České a Slovenské Federativní Republiky. Rozhodnutí prezidenta se proto za splnění dalších podmínek vztahovalo pouze na osoby, které k 31. 12. 1992 byly občany České a Slovenské Federativní Republiky.²⁰⁸ Prominutí trestu vyhoštění se z toho důvodu nedotkne mnoha odsouzených k trestu vyhoštění na dobu neurčitou.

Obdobně méně častou agendou je v soudní praxi promlčení výkonu trestu. Promlčení výkonu trestu spočívá v tom, že nevykonaný trest již nelze po uplynutí promlčecí doby vykonat. Promlčecí doba činí u trestu vyhoštění pět let.²⁰⁹ S ohledem na to, že výkon trestu vyhoštění na dobu neurčitou bude nejčastěji realizován státním donucením v návaznosti na výkon trestu odnětí svobody, zpravidla nebude připadat v úvahu, aby promlčecí doba vůbec začala plynout. Pro trest vyhoštění se současně neuplatní stavení promlčecí doby pro zdržování se odsouzeným v cizině,

²⁰⁵ Např. Usnesení Okresního soudu Brno-venkov ze dne 6. 1. 2021, sp. zn. 2 T 159/98, Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2022, sp. zn. 2 Nt 624/2021 nebo Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 2022, sp. zn. 8 To 39/2022.

²⁰⁶ Ustanovení čl. 62 písm. g) Ústavy ve spojení s ustanovením § 366 trestního řádu a ustanovení čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy.

²⁰⁷ Kancelář prezidenta republiky. *Odpověď podle zákona č. 106/1999 Sb., č. j. KPR 6136/2023* [online]. Praha: Kancelář prezidenta republiky, 2023 [cit. 2024-10-27]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/file/edee/2023/09/odpoved-podle-zakona-c.-106-1999-sb.-c.j.-kpr-6136/2023.pdf>. Kancelář prezidenta republiky. *Prezident republiky udělil první čtyři milosti* [online]. Praha: Kancelář prezidenta republiky, 2023 [cit. 2024-10-27]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-udelil-prvni-ctyri-milosti-18043>.

²⁰⁸ Ustanovení čl. III rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii č. 20/1998 Sb.

²⁰⁹ Ustanovení § 94 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku.

neboť tím bude trest vykonáván. Promlčení výkonu trestu vyhoštění na dobu neurčitou si tedy lze představit pouze opravdu výjimečně.

4.3. Zahlazení odsouzení

Zatímco upuštěním od výkonu trestu vyhoštění, jeho prominutím nebo promlčením jeho výkonu dojde k ukončení výkonu či nemožnosti trest vykonat, teprve zahlazením odsouzení zanikají důsledky trestu pro pachatele, neboť se na něj hledí, jako by k trestu odsouzen nebyl.²¹⁰ Soud rozhodne o zahlazení odsouzení, jestliže trest byl vykonán, prominut nebo byl jeho výkon promlčen, zároveň uplynula v ustanovení § 105 trestního zákoníku stanovená doba a odsouzený po tuto dobu vedl řádný život.²¹¹ První z podmínek, tedy že trest byl vykonán, prominut nebo byl jeho výkon promlčen, může činit u trestu vyhoštění na dobu neurčitou problém, neboť trest nelze vzhledem k jeho časově neomezenosti vykonat, ale pouze vykonávat.²¹² Pokud nedojde k výjimečnému prominutí či promlčení výkonu trestu anebo není rozhodnuto o upuštění od výkonu trestu, nelze odsouzení k trestu zahladit.

S ohledem na shora uvedené lze dojít k závěru, že odsouzení k trestu vyhoštění na dobu neurčitou bude nejčastěji možné zahladit na základě rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu. Tím bude splněna první podmínka pro zahlazení trestu. Zbývající podmínky zahlazení spočívají v uplynutí zákonem stanovené doby a ve vedení řádného života odsouzeným po tuto dobu. Pro trest vyhoštění stanoví trestní zákoník dobu nejméně tří let.²¹³ Trestní zákoník nicméně umožňuje také mimořádné zahlazení odsouzení před uplynutím požadované doby. Tento postup soudu však vyžaduje, aby odsouzený velmi dobrým chováním prokázal, že se napravil.²¹⁴

S přihlédnutím k tomu, že trest vyhoštění na dobu neurčitou bývá ukládán nejčastěji společně s trestem odnětí svobody, je při úvahách nad možností jeho zahlazení třeba zohlednit i tuto skutečnost. Jelikož soud zahlazuje celé odsouzení, musí být splněny podmínky pro zahlazení všech uložených trestů. Ve svém důsledku to znamená, že odsouzení nelze zahladit, dokud nebude ukončen výkon všech trestů a neuplyne nejdelší trestním zákoníkem požadovaná doba pro zahlazení. Tato doba se u trestu odnětí svobody pohybuje v rozmezí tří až deseti let, u výjimečného

²¹⁰ Ustanovení § 106 trestního zákoníku.

²¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. s. 1595.

²¹² KALVODOVÁ, V. *K zahlazení trestu vyhoštění*. s. 10.

²¹³ Ustanovení § 105 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku.

²¹⁴ Ustanovení § 105 odst. 3 trestního zákoníku.

trestu je stanovena na patnáct let.²¹⁵ Prodloužení doby požadované pro zahlazení trestu nicméně v praxi bude činit menší obtíže, než problematičnost ukončení výkonu trestu vyhoštění na dobu neurčitou. Pokud odsouzený vykoná trest odnětí svobody, ale soud neupustí od výkonu trestu vyhoštění, odsouzení nebude možné zahladit. Umožněním upuštění od výkonu trestu a extenzivním výkladem Ústavního soudu ke skutečnostem odůvodňujícím tento postup tak byla nejméně omezena faktická nezahladitelnost trestu vyhoštění na dobu neurčitou. Ústavní soud přesto toto řešení nepovažuje za žádoucí a je toho názoru, že by zákonodárce měl právní úpravu rozšířit o podrobné řešení institutu upuštění od výkonu zbytku trestu na dobu neurčitou.²¹⁶

²¹⁵ Ustanovení § 105 odst. 1 trestního zákoníku.

²¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 3628/18.

Závěr

V úvodu vytyčeným cílem této práce bylo poskytnout ucelený pohled na trest vyhoštění na dobu neurčitou v současné právní úpravě. Dále bylo cílem zjistit, jak se trest v České republice ukládá, a posoudit, zda lze výkon tohoto časově neomezeného trestu ukončit a odsouzení zahladit.

Komplexní analýza trestu vyhoštění ukázala, že se jedná o trest vyznačující se množstvím specifíků. Tím klíčovým, na který se tato práce zaměřuje, je neomezenost jeho trvání a s tím související omezená možnost jeho ukončení. Mezi specifika uplatnitelná i pro trest vyhoštění na dobu určitou pak patří předně zúžený okruh pachatelů, kterým může být uložen. Jde pouze o dospělé fyzické osoby cizí státní příslušnosti, které nepožívají právo na svobodný vstup do České republiky a na které se nevztahuje zákaz být nucen toto území opustit. Naproti tomu není nijak omezen okruh trestných činů, za které obecné soudy mohou trest uložit. Přestože jej je možné i s ohledem na to formálně označit za trest hlavní i alternativní, ani jedna ze zmíněných charakteristik na trest zcela nedopadá. Obdobně je vhodné upozornit na to, že ačkoliv je trest vyhoštění trestem zákazovým, oproti dalším zákazovým trestům se odlišuje právě v neomezenosti horní hranice výměry trestu. Významným specifíkem trestu je také jeho konkurence se správním vyhoštěním. Česká právní úprava vychází z duplicity vyhoštění, která vedle vyhoštění podle zákona o pobytu cizinců umožňuje obecným soudům trest vyhoštění ukládat v trestním řízení. Jak nicméně ilustruji na srovnání právních úprav Slovenska, Švédska a Německa, zahrnutí vyhoštění mezi sankce trestního práva není jediným způsobem, jakým se státy s kriminalitou cizinců vypořádávají. Zároveň, pokud například slovenská právní úprava zařazuje vyhoštění mezi tresty, je třeba zdůraznit, že jej neumožňuje ukládat v neomezené výměře.

Pro pochopení podstaty trestu a způsobu jeho ukládání je důležité vymezení jeho účelu. Trest vyhoštění spočívá v odnětí práva cizince k dalšímu pobytu na území České republiky a jeho nucenému vycestování z tohoto území a slouží tak primárně dílčímu zábrannému účelu. Jinými slovy má zabránit pachateli v další trestné činnosti na území státu a vůči jeho obyvatelům. Přestože má trest výrazně preventivní charakter, projevuje se individuální zabraňující represí postavenou na eliminační teorii. Tím spíše musí soudy při ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou dbát principu proporcionality a ultima ratio, aby trest nebyl ukládán účelově s cílem eliminovat ze společnosti nevyhovující jedince a aby nedocházelo k zostření represe proti cizincům.

Za účelem zjištění, jak se trest ukládá, je třeba blíže zohlednit podmínky jeho ukládání. Soud může trest vyhoštění uložit pouze pachateli, který není občanem České republiky, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem a nevylučuje-li to některá z negativních podmínek § 80 odst. 3 trestního zákoníku. Tyto překážky uložení trestu se uplatní

v situacích, kdy soukromý zájem pachatele převažuje nad zájmem státu na odsouzení pachatele k tomuto trestu, přičemž do značné míry reflektují základní lidská práva pachatelů. Patří mezi ně nezjištění státní příslušnosti pachatele, poskytnutí azylu, nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života pachatele, nebezpečí pronásledování nebo vystavení mučení či jinému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení anebo trestu a dalším okolnostem podléhající zákaz vyhoštění občana EU. Výše uvedené podmínky ukládání trestu stanovené trestním zákoníkem doplňují kritéria Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu. Ústavní soud uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou umožňuje pouze při zvážení proporcionality trestu vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, prognózy nápravy pachatele, poměrů pachatele a prognózy rizika ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu.

Z dat poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti vyplývá, že obecné soudy v posledních pěti letech ukládají trest vyhoštění na dobu neurčitou každoročně přibližně 1 % odsouzených cizinců, což představuje nižší desítky případů. Za posledních patnáct let přitom podíl uložených trestů vyhoštění v neomezené výměře na celkový počet odsouzených cizinců postupně klesl z původních zhruba 2,5 % případů. Informace o relativní závažnosti trestné činnosti, za kterou byly uloženy tresty v posledních pěti letech, vypovídají o tom, že trest vyhoštění na dobu neurčitou bývá zpravidla ukládán za ty nejzávažnější trestné činy dle systematiky zvláštní části trestního zákoníku, s přihlédnutím k četnosti majetkové kriminality a nebezpečnosti drogové kriminality. Ačkoliv je možné trest uložit samostatně, majoritně je ukládán vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody. V některých případech může být s důrazem na individualizaci trestu uložen také vedle podmíněného trestu odnětí svobody, samostatně se ale téměř neukládá. V posledních pěti letech bylo takto uloženo pouze 8 trestů a všechny v roce 2019. Z toho důvodu lze souhlasit s odbornou literaturou, která trest vyhoštění standardně nepovažuje za trest hlavní. Pokud jde o ukládání trestu z pohledu státní příslušnosti odsouzených, platí, že přestože se na občany EU vztahují přísnější pravidla pro uložení trestu, v posledních pěti letech byl trest uložen ve 48 % občanům EU. K tomu považuji za nutné upozornit na to, že při potřebě uložení trestu v časově neomezené výměře zpravidla budou současně dány vážné či naléhavé důvody ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku, které uložení trestu občanům EU umožňují. Na základě výše uvedeného se domnívám, že četnost ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou není příliš vysoká. Ukládání trestu tedy v obecné rovině odpovídá požadavku Ústavního soudu, aby trest vyhoštění na dobu neurčitou byl ukládán restriktivně, v případech, kdy nepostačuje jeho uložení na dobu určitou.

Specifické povaze trestu vyhoštění odpovídá i způsob jeho výkonu. Po právní moci rozsudku soud vyrozumí Policii České republiky, a v případě omezení odsouzeného na svobodě

Vězeňskou službu České republiky, které výkon trestu vyhoštění realizují. Zvláštním institutem výkonu trestu je vyhošťovací vazba, do níž může být odsouzený vzat po právní moci rozsudku, pokud hrozí obava, že odsouzený se bude skrývat nebo jinak mařit výkon trestu vyhoštění. Přestože trestní řád v současné době obsahuje základní rámec výkonu trestu vyhoštění, i vzhledem k různorodosti případů upravují bližší postup vyhoštění státním donucením vnitřní předpisy. Důsledkem trestu vyhoštění je znemožnění návratu odsouzeného do České republiky v důsledku jeho zařazení do evidence nežádoucích osob a Schengenského informačního systému, vlivem čehož je cizinci odepřen vstup na území České republiky nebo celého Schengenského prostoru. Ačkoliv mají odsouzení možnost svobodně žít v zahraničí, domnívám se, že jejich vycestování z České republiky, potažmo EU, může představovat významný zásah do standardu jejich života a odsouzení jej proto budou zpravidla pociťovat tíživým. Tím spíše, když u časově neomezeného trestu nelze vyloučit, že odsouzenému bude trest činit potíže po zbytek života.

Konečně, zásadní otázkou trestu vyhoštění na dobu neurčitou je možnost ukončení jeho výkonu a zahlazení odsouzení. V důsledku neomezenosti trvání trestu jej není možné vykonat a předpoklady pro zahlazení trestu tedy představují ojedinělé prominutí nebo promlčení výkonu trestu. Přestože zákonodárce zavedením ustanovení § 350h odst. 4 trestního řádu umožnil upustit od výkonu trestu vyhoštění, pokud nastanou skutečnosti, pro které trest vyhoštění nelze uložit, výklad tohoto pojmu byl omezován na negativní podmínky uložení trestu. Ústavní soud se však od původního výkladu odchýlil a s připomenutím, že prognóza nápravy pachatele je inherentní součástí tohoto trestu, ústavně konformně interpretoval ustanovení § 350h odst. 4 trestního řádu tak, že za zmíněné skutečnosti považuje také zjištění, že pachatel se napravil, nadále nepředstavuje jeho pobyt na území České republiky bezpečnostní hrozbu, neohrožuje suverenitu České republiky ani nevytváří riziko pro jiný obecný zájem a i represivní účel trestu již byl naplněn. Extenzivním výkladem se zvýšily možnosti odsouzených dosáhnout ukončení trestu a zahlazení odsouzení, což potvrzuje i praxe obecných soudů. Ačkoliv Ústavní soud nepovažuje dosavadní řešení za dostatečné, jeho výkladem byla odstraněna faktická nezahladitelnost trestu na dobu neurčitou.

V práci popsaný rozbor trestu vyhoštění na dobu neurčitou potvrdil, že ačkoliv je trest vyhoštění v českém právním řádu trestem tradičním, jeho stávající podoba se i přes četné novelizace potýká s některými problémy. Právě komplexní analýza aktuální právní úpravy tohoto trestu vyvolala další otázky, kterými se lze do budoucna zabývat. Jednou z nich je i s ohledem na recentní judikaturu Ústavního soudu úvaha nad vhodnou podobou (podmíněného) upuštění od výkonu trestu vyhoštění na dobu neurčitou, která v současné právní úpravě absentuje.

Seznam zkratek

Cizinec	Fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana EU
EU	Evropská unie
Kancelářský řád	Instrukce Ministerstva spravedlnosti č.j. 505/2001- Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
Německý zákon o pobytu cizinců	Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet vom 30. 7. 2004
Občan	Osoba, která nabyla a nepozbyla státní občanství ve smyslu zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství
Pobytová směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. 4. 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států
Schengenský hraniční kodex	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. 3. 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob
Slovenský trestní zákon	Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon
Smlouva o fungování EU	Smlouva o fungování Evropské unie v konsolidovaném znění ze dne 26. 10. 2012
Švédský cizinecký zákon	Utlänningslag (2005:716)
Švédský trestní zákon	Brottsbalk (1962:700)
Trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb.
Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb.
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod publ. pod č. 209/1992 Sb.

Všeobecná deklaráce lidských práv	Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/217(III)A ze dne 10. 12. 1948, Všeobecná deklaráce lidských práv
Zákon o azylu	Zákon č. 325/1999 Sb.
Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních	Zákon č. 104/2013 Sb.
Zákon o mezinárodním právu soukromém	Zákon č. 91/2012 Sb.
Zákon o pobytu cizinců	Zákon č. 326/1999 Sb.
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- CORNELISSE, G. *Immigration Detention and Human Rights: Rethinking Territorial Sovereignty*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2010. ISBN 978-90-04-17370-5.
- DRÁPAL, J. Za reformu systému trestů: Citelnost trestů, jejich ekvivalence a nekonceptnost současného systému. *Státní zastupitelství*. 2022, roč. 20, č. 3. ISSN 1214-3758.
- ERAZÍM, M. Vstoupit nebo se zdržet aneb nad nenápadnou změnou trestního zákoníku. *Státní zastupitelství*. 2023, roč. 20, č. 6. ISSN 1214-3758.
- GIBNEY, M. J. Banishment and the pre-history of legitimate expulsion power. *Citizenship Studies*. Routledge, 2020, roč. 24, č. 3. ISSN 1362-1025.
- GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.
- JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-354-4.
- JELÍNEK, J. a kol. *Terorismus - základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-256-1.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3.
- KALVODOVÁ, V. K zahazení trestu vyhoštění. *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2020*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7160-557-7.
- KOUŘIL, I. Vyhošťovací vazba, zákonná doba jejího trvání a praxe soudů. *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 6. ISSN 1210-6410.
- KRATOCHVÍL, V. Koncepce rekodifikace trestního práva hmotného České republiky a novelizace obecné části trestního zákona. *Právní rozhledy*. 1998, roč. 6, č. 1. ISSN 1210-6410.
- LATA, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ, 2007. ISBN 978-80-86920-24-5.
- MASLOWSKI, S. The Expulsion of European Union Citizens from the Host Member State: Legal Grounds and Practice. *Central and Eastern European Migration Review*. 2015, roč. 4, č. 2. ISSN 2300-1682.
- MOREHAM, N. A. The Right to Respect for Private Life in the European Convention on Human Rights: A Re-Examination. *European Human Rights Law Review*. 2008, roč. 14, č. 1., s. 44-79. ISSN 1361-1526.
- SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2023. ISBN 978-80-7338-205-6.

SCHEINOST, M., JARKOVSKÁ, L., LUPTÁKOVÁ, M., KREJČOVÁ, S. *Výzkum cizích státních příslušníků v českých věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-025-0.

SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. Praha: Nakladatelství Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

STEINORTH, Ch. Üner v The Netherlands: Expulsion of Long-term Immigrants and the Right to Respect for Private and Family Life. *Human rights law review*. 2008, roč. 8, č. 1. ISSN 1461-7781.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1.

WESTFELT, L. Expulsion on Account of Criminal Offences: Swedish District Court Practice 1973–2008. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*. Routledge, 2012, roč. 13, č. 1. ISSN 1404-3858.

ZEMAN, P. et al. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 978-80-7338-068-7.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Council of Europe. *Twenty Guidelines on Forced Return* [online]. Strasbourg: Council of Europe, 2005 [cit. 2024-10-30]. Dostupné z: https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf.

Kancelář prezidenta republiky. *Odpověď podle zákona č. 106/1999 Sb., č. j. KPR 6136/2023* [online]. Praha: Kancelář prezidenta republiky, 2023 [cit. 2024-10-27]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/file/edee/2023/09/odpoved-podle-zakona-c.-106-1999-sb.-c.j.-kpr-6136/2023.pdf>.

Kancelář prezidenta republiky. *Prezident republiky udělil první čtyři milosti* [online]. Praha: Kancelář prezidenta republiky, 2023 [cit. 2024-10-27]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-udelil-prvni-ctyri-milosti-18043>.

Nejvyšší státní zastupitelství. *Výkladové stanovisko k vyhošťovací vazbě a postupu státního zástupce pověřeného výkonem dozoru nad místy výkonu vazby a trestu odnětí svobody v této souvislosti* [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2002 [cit. 2024-10-18]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/stanovisko-2-2002.pdf>.

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád). Důvodová zpráva* [online]. Praha: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 1995 [cit. 2024-09-03]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t194600.htm>.

Veřejný ochránce práv. *Zpráva ze sledování vyhoštění* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2017 [cit. 2024-10-29]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/26-2017-SV-VS-zprava__841259_.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Zpráva ze sledování vyhoštění* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2017 [cit. 2024-10-29]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/7-2017-NZ-AL_zprava.pdf.

Veřejný ochránce práv. *Zpráva ze sledování vyhoštění* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2021 [cit. 2024-10-29]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/NZ%2021-2021-zpr%C3%A1va.pdf>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Vnitrostátní právní předpisy

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů

Zákon č. 186/2013, o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv

Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Právní předpisy Evropské unie

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. 3. 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. 4. 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států

Smlouva o fungování Evropské unie v konsolidovaném znění ze dne 26. 10. 2012

Mezinárodní smlouvy

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech publ. pod č. 120/1976 Sb.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod publ. pod č. 209/1992 Sb.

Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti publ. pod č. 108/2004 Sb.

Úmluva o právním postavení uprchlíků publ. pod č. 208/1993 Sb.

Zahraniční právní předpisy

Brottsbalk, SFS 1962:700 (Švédsko)

Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet vom 30. 7. 2004 (Německo)

Utlänningslag, SFS 2005:716 (Švédsko)

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon (Slovensko)

4. Seznam použité judikatury

Judikatura Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 5. 1998, sp. zn. Pl. ÚS 25/97

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1999, sp. zn. II. ÚS 178/98

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. II. ÚS 142/03

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. III. ÚS 3101/13

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. II. ÚS 3672/16

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. III. ÚS 3628/18

Nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2020, sp. zn. I. ÚS 945/20

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. IV. ÚS 244/21

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. III. ÚS 1857/18

Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 7. 2024, sp. zn. III. ÚS 564/24

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 2022, sp. zn. 8 To 39/2022

Judikatura obecných soudů České republiky

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 1997, sp. zn. 2 Tzn 60/97, č. 13/1998 Sb. rozh. tr.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 7. 2005, sp. zn. 5 Azs 94/2005-52

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2014, sp. zn. 5 As 102/2013

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 6. 2023, sp. zn. 10 As 363/2020

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 1994, sp. zn. 7 To 59/94

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 7. 1994, sp. zn. 11 To 9/94

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2021, sp. zn. 9 To 25/2021

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 5. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 303/2003, č. 5/2004 Sb rozh. tr.

Usnesení Okresního soudu Brno-venkov ze dne 6. 1. 2021, sp. zn. 2 T 159/98

Usnesení Okresního soudu v Přerově ze dne 15. 9. 2020, sp. zn. 1 T 236/85

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2022, sp. zn. 2 Nt 624/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2001, sp. zn. 3 Tvo 3/2001, č. 37/2001 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 8 Tdo 135/2009, č. 30/2010 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2010, sp. zn. 4 Tdo 531/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1457/2010, č. 30/2011 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 3 Tdo 1371/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 809/2014, č. 22/2015 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 6 Tdo 193/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 7 Tdo 871/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 11 Tdo 752/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2023, sp. zn. 4 Tdo 267/2023, č. 34/2023 Sb. rozh. tr.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 2022, sp. zn. 8 To 39/2022

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 8. 7. 1982, sp. zn. Tpjf 50/81, č. 29/1982 Sb. rozh. tr.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 6. 1979 ve věci Marckx proti Belgii, č. stíž. 6833/74

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 1989 ve věci Soering proti Spojenému království, č. stíž. 14038/88

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 2. 1991 ve věci Moustaquim proti Belgii, č. stíž. 12313/86

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 3. 1991 ve věci Cruz Varas a další proti Švédsku, č. stíž. 15576/89

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 8. 2001 ve věci Boultif proti Švýcarsku, č. stíž. 54273/00

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 10. 2003 ve věci Slivenko proti Lotyšsku, č. stíž. 48321/99

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 10. 2005 ve věci Keles proti Německu, č. stíž. 32231/02

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31.1. 2006 ve věci Rodrigues da Silva a Hoogkamer proti Nizozemí, č. stíž. 50435/99

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2006 ve věci Üner proti Nizozemí, č. stíž. 55470/10

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 5. 2008 ve věci Emre proti Švýcarsku, č. stíž. 42034/04

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 12. 2008 ve věci S. a Marper proti Spojenému Království, č. stíž. 30562/04 a 30566/04

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 7. 2013 ve věci Vinter a další proti Spojenému království, č. stíž. 66069/09 a další

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 11. 2013 ve věci Vasquez proti Švýcarsku, č. stíž. 1785/08

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 5. 2019 ve věci Matiošaitis a další proti Litvě, č. stíž. 22662/13 a další

Judikatura Soudního dvora Evropské unie

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. 5. 2012 ve věci Donatella Calfa proti Řecku, C-348/09

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2009 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 173/2023 Sb.

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 1/2013, kterým se stanoví principy a pravidla zacházení s odsouzenými, kteří nejsou státními občany České republiky ve výkonu trestu odnětí svobody

Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/217(III)A ze dne 10. 12. 1948, Všeobecná deklarace lidských práv

Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii č. 20/1998 Sb.

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích v posledním platném znění

Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky v posledním platném znění

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon v posledním platném znění

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v posledním platném znění

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 159/2009, o eskortách, střežení osob a o policejních celách

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Trestné činy, za které byl uložen trest vyhoštění na dobu neurčitou v letech 2019-2023
- Příloha č. 2 Odsouzení k trestu vyhoštění na dobu neurčitou v letech 2019-2023 dle státní příslušnosti

Příloha č. 1

Trestné činy, za které byl uložen trest vyhoštění na dobu neurčitou v letech 2019-2023

Paragraf trestního zákoníku	Trestný čin	2019	2020	2021	2022	2023
140	Vražda	4	7	4	4	6
145	Těžké ublížení na zdraví	3	1	2	1	3
146	Ublížení na zdraví	1	0	1	1	0
173	Loupež	8	4	5	0	2
175	Vydírání	0	1	0	1	0
178	Porušování domovní svobody	6	3	3	1	1
181	Poškození cizích práv	1	0	0	0	0
185	Znásilnění	4	1	3	1	1
187	Pohlavní zneužití	1	0	0	0	0
202	Svádění k pohlavnímu styku	1	0	0	0	0
205	Krádež	18	6	1	4	1
209	Podvod	2	0	1	1	1
216	Legalizace výnosů z trestné činnosti	0	0	0	1	1
228	Poškození cizí věci	5	1	2	4	0
234	Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku	5	5	3	1	1
240	Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby	0	2	0	1	0
268	Porušení práv k ochranné známce a jiným označením	0	2	0	1	0
272	Obecné ohrožení	1	0	0	0	0
274	Ohrožení pod vlivem návykové látky	0	0	0	0	1
279	Nedovolené ozbrojování	1	0	0	1	0
283	Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy	5	11	1	5	7
284	Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy	1	0	0	0	0
325	Násilí proti úřední osobě	1	0	0	0	0
337	Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	4	1	1	1	1
348	Padělání a pozměnění veřejné listiny	2	1	0	2	2
358	Výtržnictví	6	2	1	1	2
361	Účast na organizované zločinecké skupině	0	0	0	0	1

Příloha č. 2

Odsouzení k trestu vyhoštění na dobu neurčitou v letech 2019-2023 dle státní příslušnosti

Stát	2019	2020	2021	2022	2023
Afghánistán					2
Albánie	1				
Alžírsko	2	1			
Arménie				4	
Bulharsko	11	4	2	1	
Bělorusko		1			
Kolumbie				4	
Gruzie	1		3	3	
Německo	2				
Maďarsko			4		
Kyrgyzstán		1			
Lotyšsko	2				
Litva	1		4		2
Mongolsko				3	
Moldavsko	4	1			7
Peru	4				
Polsko	7		1	1	2
Rumunsko	15	5	6	8	3
Rusko	4	4			
Srbsko	2	4		5	2
Slovensko	7	9	2		4
Vietnam	5	7	2	1	3
Švédsko	2				
Tunisko				1	
Turecko	1	1			
Ukrajina	9	8	4	1	6
Severní Makedonie		1			
Uzbekistán		1			

Trest vyhoštění na dobu neurčitou

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje trestu vyhoštění na dobu neurčitou. Jedná se o trest, který se vyznačuje zejména omezeným okruhem pachatelů, kterým je možné trest uložit, neboť jde pouze o dospělé osoby bez státního občanství České republiky. Vedle toho je pro trest vyhoštění na dobu neurčitou příznačná neomezenost jeho trvání a s tím související omezená možnost jeho ukončení. Přestože problematika souvisí i s diskutovaným tématem kriminality cizinců, nebývá jí v České republice věnována přílišná pozornost. Zároveň zahraniční právní úpravy k otázce řešení spáchání trestného činu cizincem jeho nuceným vycestováním ze země zaujímají odlišné přístupy a trest vyhoštění na dobu neurčitou jako součást sankčního systému s nimi z tohoto důvodu nelze jednoduše porovnat.

Cílem této práce je poskytnutí uceleného pohledu na trest vyhoštění na dobu neurčitou v současné právní úpravě, a to včetně zjištění, jak se trest v České republice ukládá, a také posouzení, zda lze výkon trestu ukončit a odsouzení zahladit.

Práce je systematicky rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole představuje trest v obecné rovině, a proto se zde zabývá zakotvením trestu v právním řádu, jeho historickým vývojem, účelem, ale také vlivem základních zásad trestání či souladem trestu s lidskými právy.

V druhé kapitole se již věnuje samotné problematice ukládání tohoto trestu. Zejména v ní představuje zákonné podmínky a překážky uložení trestu, ale i kritéria pro ukládání trestu vyplývající z judikatury. To vše s důrazem na faktickou četnost ukládání trestu obecnými soudy zpravidla v posledních pěti letech včetně zjištění kolikrát, za jakou trestnou činnost, pachatelům jaké státní příslušnosti a jak byl trest uložen, kdy tato zjištění jsou založena na informacích získaných prostřednictvím sběru dat od jednotlivých subjektů.

Ve třetí kapitole se práce zaměřuje na výkon trestu. Vedle rozboru průběhu výkonu trestu se zde věnuje také institutu vyhošťovací vazby a důsledkům uložení trestu pro odsouzené. V dílčích podkapitolách se zabývá mimo jiné i citelností trestu a odlišnými názory na ni a možnostmi výkon trestu odložit či přerušit.

Čtvrtá kapitola pojednává o upuštění od výkonu trestu, jakožto předpokladu pro jeho zahlazení, se zaměřením na recentní judikaturu Ústavního soudu a její vliv na rozhodování obecných soudů o žádostech odsouzených o upuštění od výkonu trestu v posledních letech. Tuto kapitolu uzavírá pojednání o dalších předpokladech zahlazení odsouzení a posouzení faktické možnosti výkon trestu vyhoštění na dobu neurčitou zahladit.

Klíčová slova: trest, vyhoštění, vyhoštění na dobu neurčitou

Sentence of expulsion for an indefinite period

Abstract

This thesis focuses on the sentence of expulsion for an indefinite period. It is a sentence that is particularly characterized by the limited range of offenders on whom the sentence can be imposed, as it only applies to adults without the citizenship of the Czech Republic. In addition, the sentence of expulsion for an indefinite period is also characterized by its unlimited duration and the consequently limited possibility of its termination. Although the issue is related to the heavily discussed topic of the criminality of foreigners, it is not given much attention in the Czech Republic. Also the foreign legislation takes a different approach to the issue of forcing a foreigner to leave the country on the basis of the commission of a crime, and the indefinite expulsion as part of the sanction system cannot be easily compared with them.

This thesis aims to provide a comprehensive view of the sentence of expulsion for an indefinite period in the current legislation, including an examination of how the sentence is imposed in the Czech Republic and whether the sentence can be terminated and the conviction expunged.

The thesis is systematically divided into four chapters. The first chapter presents the sentence in general terms and therefore deals with the establishment of the sentence in the legislation, its historical development, its purpose, but also the influence of the basic principles of sentencing or the compatibility of the sentence with human rights.

The second chapter deals with the actual issue of imposing this sentence. In particular, it presents the legal conditions and obstacles to the imposition of the sentence, as well as the criteria for imposing the sentence resulting from case law. All of this is presented with an emphasis on the actual frequency with which the sentence has been imposed by the general courts over the last five years, including the facts as to how many times, for which offences, on offenders of which citizenship, and how the sentence was imposed, based on information obtained through data collection from particular subjects.

The third chapter focuses on the execution of the sentence. In addition to the analysis of the process of the execution of the sentence, it also deals with the institution of expulsion detention and the consequences of the imposition of the sentence for the convicted. In subchapters, it deals, among other things, with the sensitivity of punishment and different views on it and the possibility of postponing or interrupting the execution of the sentence.

The fourth chapter deals with the remission of sentence as a prerequisite for its expungement, focusing on the recent case law of the Czech Constitutional Court and its influence

on the ruling of general courts on applications for remission of this sentence in recent years. This chapter also contains a list of other prerequisites for expungement and an assessment of the factual possibility of expungement of the sentence of expulsion for an indefinite period.

Key words: sentence, expulsion, expulsion for an indefinite period